

GALADER

Ankara **Gökkuşuğu Aileleri** Derneği

**LGBTİ+'LARIN AÇILMA ÖNCESİ VE SONRASI EBEVEYNLERİYLE
YAŞADIKLARI SORUNLAR ARAŞTIRMASI**

Hazırlayan
Mustafa Kemal Coşkun

Kasım, 2021

İçindekiler

Grafikler Listesi	2
Tablolar Listesi	2
1. Giriş.....	3
2. Demografik Göstergeler.....	7
3. Açılmadan Önceki Deneyimler	12
4. Açılma Süreci ve Açılmadan Sonraki Deneyimler	22
5. Sonuç Yerine.....	38
Ek 1: Anket Formu	41

Grafikler Listesi

Grafik 1: Katılımcıların Cinsiyet Kimliği	7
Grafik 2: Katılımcıların Cinsel Yönelimi	8
Grafik 3: Katılımcıların Doğum Yeri	8
Grafik 4: Cinsel Yönelimini/Cinsiyet Kimliğini İlk Tanımladığı Zamandaki Duygular	12
Grafik 5: Cinsel Yönelimini/Cinsiyet Kimliğini İlk Tanımladığı Zamandaki Düşünceler	14
Grafik 6: Cinsel Yönelimin/Cinsiyet Kimliğinin Benimsenmesi/Kabul Edilmesi Sonrası Duygular.....	16
Grafik 7: Açılmadan Önce Aileden Gizli Tutulan Konular	17
Grafik 8: Açılmadan Önce LGBTİ+ Topluluklardan/Örgütlenmelerinden Destek Aldı mı?	19
Grafik 9: Açılmadan Önce Başkalarının Deneyimlerinden Öğrenme Girişimleri	19
Grafik 10: Açılmadan Önce Plan Yaptınız mı?	20
Grafik 11: Katılımcının Açıldığı Kişiler.....	22
Grafik 12: İlk Açılmada Çevreden Gelen Tepkiler.....	27
Grafik 13: Aile Bireylerinin Tepkileri	28
Grafik 14: Kim Tarafından Ne Tür Bir Şiddete Maruz Kaldı	30
Grafik 15: Aile Bireyleri Arasında İlişkinin Bozulduğu Kişiler.....	31

Tablolar Listesi

Tablo 1: Anne ve Babanın Eğitim Durumu.....	9
Tablo 2: Katılımcıların Çalışma Durumu	9
Tablo 3: Katılımcıların Birlikte Yaşadığı Kişiler	10
Tablo 4: Katılımcıların Kendilerinin ve Ebeveynlerinin Politik Görüşleri.....	10
Tablo 5: Genel Olarak Ailenin Dindarlık Düzeyi	11
Tablo 6: Ailenin Sosyo-Ekonomik Düzeyi.....	11
Tablo 7: Ailenin Dindarlık Düzeyi ile Anne ve Babanın Tepkileri Arasındaki İlişki.....	29
Tablo 8: Açılmadan Sonra Anne ve Babanın Davranışlarındaki Değişimler	33

1. Giriş

Her şeyin heteroseksüellere göre düzenlendiği bir toplumda pek doğal olarak heteroseksüellerin “dolaptan çıkma/açılma”¹ ritüeli yoktur, zira her şey zaten heteroseksüel olmaya göre ayarlanmış ve herkes baştan heteroseksüel sayılmıştır. Bir özellik normatif² olduğunda çok nadiren sorgulanır ve tam da bu nedenle heteroseksüeller genellikle cinselliklerini kendi kimliklerinde tanımlayıcı bir unsur olarak bile görmezler,³ çünkü heteroseksüellik her yerdedir.

Bu nedenle dolaptan çıkma/açılma, heteronormatif⁴ kalıpların egemen olduğu bir toplumda sadece LGBTİ+’lardan beklenen ya da beklenmese bile yapmak zorunda hissettiği bir ritüel olarak karşımıza çıkar. Diğer taraftan LGBTİ+’lar için açılma, bu konuda yapılmış birçok çalışmanın ortaya koyduğu gibi, genel olarak sürekli devam eden ve hiç bitmeyen bir süreçtir, zira zorunlu olmasa da her an herkese, tanımadığı biri dahil olmak üzere açılma anlamına gelebilecek bir ritüel vardır. Nicholas Guittar, kendi çalışmasında eşcinsellerle yaptığı görüşmelerden buna yönelik bir örnek vermektedir.

Gabrielle: Bence bir eşcinsel olarak her zaman birden fazla açılma vardır. Demek istediğim, kahrolası sokakta tanıştığım her insan, bilirsin, gey olduğumu anlarsa [ki anlamış gibidirler] “Sen gey misin?”, “Evet, ben eşcinselim”, bir kez daha, ama bu başka bir açılma oluyor artık.⁵

Heteronormatiflik ve geleneksel toplumsal cinsiyet normları, kitaplar, dergiler, reklamlar, hatta tekerlemeler gibi sayısız başka medya temelli kaynak aracılığıyla da aktarılır. Hiç de şaşırtıcı olmayan bir şekilde çoğu insan içerisinde en sık belirtilen heteronormatiflik kaynağı, merkezî/birincil sosyalleşme birimi olan ailedir. Aile, genellikle heteronormatif beklentilerin ilk ve dolayısıyla en etkili kaynaklarından biri olarak gösterilir. İki ebeveynli hanelerde doğan çoğu insan, bir kadın ve bir erkek, bir anne ve bir baba tarafından büyütülür. İki ebeveynli hanelerde yetişmeyenler bile heteroseksüel değerler ve normların sürdürüldüğü ve aktarıldığı bir ortamda yetiştirilir. Ebeveyn, çekirdek aile, geniş aile, akrabalar, komşular arasında tamamen heteroseksüel sosyal düzenlemelere maruz kalmak, genç ve halihazırda şekillendirilebilir bir zihne güçlü bir mesaj iletir: Bir erkek artı bir kadın “normal”e eşittir⁶ ve bu fikir ilk ve öncelikle aile içerisinde yerleştirilir.

Bu nedenle aile bireylerine açılmak ile bir okul arkadaşına, iş arkadaşına, tanımadığın birisine açılmak arasında çok önemli farklar vardır. Zira ailenin çocuktan beklentileri, kendi idealleri, akraba çevresiyle ilişkileri, politik tutumu ve dindarlık düzeyleri, yıllar içerisinde inşa ettikleri ve sosyalleştikleri bir insanın “kaybı” ve bunun gibi sorunlar aileye açılmayı daha karmaşık hale getirir. Dolayısıyla LGBTİ+’ların aile üyelerine açılmasının gerekip gerekmediği ve eğer

¹ İngilizcede “coming out of the closet” olarak ifade edilen “dolaptan çıkma”, gizliliğini açma ve başkalarına ifşa etme anlamlarına gelmektedir. Bu nedenle LGBTİ+’larla ilgili araştırmalarda ve tartışmalarda “dolap” bir metafor olarak kullanılmaktadır.

² Bir kural değeri taşıyan ve ideal kabul edilen.

³ Diamond, Lisa M. (2008). *Sexual Fluidity: Understanding Women’s Love and Desire*, Cambridge: Harvard University Press, s. 85; Herek, Gregory M. (1990). “The Context on Anti-Gay Violence: Notes on Cultural and Psychological Heterosexism”, *Journal of Interpersonal Violence*, 5/3, 316-33, s. 322.

⁴ Kabul edilebilir tek cinsel yönelimin heteroseksüellik olduğuna ilişkin inanç.

⁵ Guittar, Nicholas A. (2014). *Coming out: The New Dynamics*, London: First Forum Press, s. 78.

⁶ Guittar, a.g.e., s. 5.

gerekliyse bunu ne zaman ve ne şekilde yapmaları gerektiği bir bireyin karşılaştığı en çetin bireyleşme kararlarından biri olabilir. Literatürde genel olarak kabul edilen görüş, ebeveynin çocuklarının cinsel yönelimini keşfetmelerinin genellikle bir aile krizine ya da duygusal sıkıntıya yol açtığıdır.⁷ Ebeveynin çocuklarının açılmasından sonra tipik yas tutma tavırları gösterdikleri de görülür. Dolayısıyla ailelerin şok, inkâr, öfke, depresyon ve kabullenme gibi birtakım aşamalardan geçecekleri ileri sürülmüştür.

Buna ek olarak gerek LGBTİ+ kimliğinin oluşumunda gerek dışarıya açılma sürecinde ve gerekse buna karşı gösterilen tepkilerde toplumdaki sınıf ve güç ilişkilerinin, kültürel ve ideolojik yapının (dindarlık düzeyi, aile ve akrabalık ilişkilerinin etkisi, heteronormatif cinsel kültürün baskınlık düzeyi vb.) etkili olabildiğini göz ardı etmemek gerekir.⁸

Diğer taraftan LGBTİ+ çocukların açıldıktan sonra yapmak zorunda kaldıkları en zor şey ebeveyniyle ilişkilerini sürdürmektir. Tam da bu noktada LGBTİ+'lar için dolaptan çıkmanın/açılmanın ya da tamamen gizli kalmanın çelişkisi ortaya çıkar. Nitekim bu çalışmanın da ulaştığı sonuçlardan biri, dolaptan çıkmanın/açılmanın aslında hem özgürleşmenin bir aracı hem de baskının bir işlevi olduğudur. Söz konusu olan aile bireylerine açılmak olduğunda bu diyalektik çok daha fazla göze çarpar hale gelir. Yani dolaptan çıkmak, birey açısından bir rahatlama, özgürleşme anlamına gelse de ebeveyn açısından dolabın kontrol edilmesi, dolabı kendi tasavvurlarına göre düzenlemek anlamına da gelebilir. Bu nedenle Türkiye toplumunda ebeveyn, LGBTİ+ çocukları hakkında gizli olan her şeyi bilmek, ama öncelikle reddetmek, kabul etmemek ve eğer kabul etmişlerse öğrendikleri bu bilgi ile çocuklarını kontrol etme eğilimindedir. Bu çalışmada kendisinin cinsel yönelimini biseksüel olarak tanımlayan 35 yaşındaki cis⁹ kadın bir katılımcının değerlendirmeleri bu noktayı berrak bir biçimde ortaya koyması açısından önemlidir: “Kardeşlerime açıldığımda benim sadece bir kadınla en fazla sevişebileceğimi, asla bir ilişki yaşayamayacağımı söylediler. Dayım saygı duyduğunu ancak başka hiçbir şey bilmek istemediğini söyledi.”

Bu çalışmanın amacı, Türkiye’de LGBTİ+'ların aile bireylerine açılmadan önce ve açıldıktan sonra aileleri ile yaşadıkları deneyimlerin araştırılmasıdır. Dolayısıyla çalışmanın merkezinde daha çok ebeveyn ve diğer aile bireylerine açılma sorunu yer almaktadır. Bu çerçevede bu çalışmada aşağıdaki sorulara yanıt aranmaktadır:

1. LGBTİ+'lar cinsel yönelimlerini/cinsiyet kimliklerini ilk tanımladıkları zaman ile kabul edip benimsedikleri zaman arasında neler deneyimlemiştir?

⁷ Ben-Ari, Adital. (1995). “The Discovery that an Offspring Is Gay: Parents’, Gay Men’s, and Lesbians’ Perspectives”, *Journal of Homosexuality*, 30/1, 89-112, s. 90. Diğer taraftan daha eski tarihli bazı araştırmalar cinsel yönelimi ebeveynlere açmanın çocuklar ve ebeveynler arasında yakınlık, samimiyet ve paylaşımın artmasıyla sonuçlandığını göstermektedir. Bkz., Saghir, Marcel T., Robins, Eli. (1973). *Male and Female Homosexuality: A Comprehensive Investigation*, Baltimore: Williams and Wilkins.

⁸ LGBTİ+ kimliğin oluşumunda ve dışarıya açılma sürecinde bu türden etkenlerin önemi konusunda şu çalışmalara bakılabilir: Ural, Haktan., Beşpınar, Fatma Umut. (2017). “Class and Habitus in the Formation of Gay Identities, Masculinities, and Respectability in Turkey”, *Journal of Middle East Women’s Studies*, 13/2, 244-264; Özyeğin, Gül. (2012). “Reading the Closet through Connectivity”, *Social Identities*, 18/2, 201-222; Martin, Karin A. (2010). “Advice When Children Come Out: The Cultural ‘Tool Kits’ of Parents”, *Journal of Family Issues*, 31/7, 960-991; Newman, Bernie Sue ve Muzzonigro, Peter Gerard. (1993). “The Effects of Traditional Family Values on the Coming out Process of Gay Male Adolescents”, *Adolescence*, 28(109), 213-226.

⁹ Sahip olduğu cinsiyet kimliği, doğumdan hemen sonra beden fizyolojisine bakılarak kendisine atanan cinsiyetle örtüşen kişiler için kullanılır.

2. LGBTİ+'ların ebeveyne açılmadan önce birbirleriyle ilişkileri nasıldır?
3. LGBTİ+'ların ebeveylere açıldıktan sonra aldıkları tepkiler nelerdir?
4. LGBTİ+'ların aile bireyelerine açılmasının ilişkilerine nasıl bir etkisi olmuştur?
5. Ailenin politik görüşü ve dindarlık düzeyi LGBTİ+'ların reddedilmesi ya da kabul edilmesinde bir farklılık yaratmakta mıdır?

Araştırmanın Yöntemi

Bu araştırma hem niteliksel hem de niceliksel verinin bir arada harmanlandığı karma bir yöntemle kurgulanmıştır. Dijital ortamda kapalı anket sorularının yanı sıra açık uçlu sorular sorularak, hem karşılaştırılabilir sonuçlar elde etmek hem de katılımcıların seslerini duymak ve duyurmak amaçlanmıştır.

Araştırmada kullanılan soru formu dizayn edildikten sonra hem araştırma teknikleri hem de LGBTİ+'lar ile ilgili çalışmaları olan uzmanlardan geri bildirim alınarak soru formu birkaç kez revize edilmiş ve araştırmada kullanılan halini almıştır.

Araştırmanın ana evreni Türkiye'de kendisini LGBTİ+ olarak tanımlayan bireylerden oluşmaktadır. Bu nedenle örneklemin hata payının yüksek olduğunu belirtmek gerekir ve bu anlamda yüzde 95 güven düzeyinde ve ± 0.05 örnekleme hatası¹⁰ ile toplam 183 LGBTİ+ ile gerçekleştirilmiştir. Veriler SPSS 24 paket programı ile analiz edilmiştir.

Araştırma için hazırlanan anket, dernekler ve sosyal medya aracılığıyla ulaşabildiğimiz Türkiye genelindeki LGBTİ+'lara online olarak Temmuz-Eylül 2021 tarihleri arasında üç ay süreyle uygulanmıştır. Araştırma kapsamında LGBTİ+'lara yukarıda belirtilen çerçevede sorular yöneltilmiştir. Uygulanan soru kağıdı üç bölümden oluşmaktadır. İlk bölüm demografik verilerin elde edilmesine yöneliktir. İkinci bölüm açılmadan önceki sürece, üçüncü bölüm açılmadan sonraki sürece ilişkin sorulardan oluşmaktadır (Bkz., Ek 1).

Anket sorularına verilen yanıtların yüzde dağılımlarının bir bölümü grafik ve tablolarla, bir bölümü ise doğrudan metin içinde sunulmuştur. Buna ek olarak verilerin bir kısmı gerekli görüldüğü durumlarda seçilmiş değişkenler ile ilişkilendirilerek çapraz tablolar oluşturulmuştur. Söz konusu değişkenler özellikle ebeveynin politik görüşü ve dindarlık düzeyi olarak belirlenmiştir. Elde edilen çapraz tablolar öncelikle istatistiksel açıdan anlamlılık durumuna göre değerlendirilmiş, Ki-Kare değerleri hesaplanarak rapora dahil edilmiştir.

Sosyolojik açıdan söylenirse, örnekleminiz küçük olduğu için burada ulaşılan sonuçlar kesin olmaktan çok düşündürücüdür. Buradaki amacımız kesin sonuçlar çıkarmak yerine, ortaya çıkan bir kimlik inşasının ve bununla bağlantılı olarak ebeveyne açılma sürecinin, onlarla ilişkilerdeki değişimlerin karmaşık ve paradoksal süreçlerini ana parametreleri ile keşfetmek

¹⁰ Araştırma evreni tam olarak bilinmediğinden, örneklem $n = t^2pq/d^2$ formülüyle hesaplanmıştır.

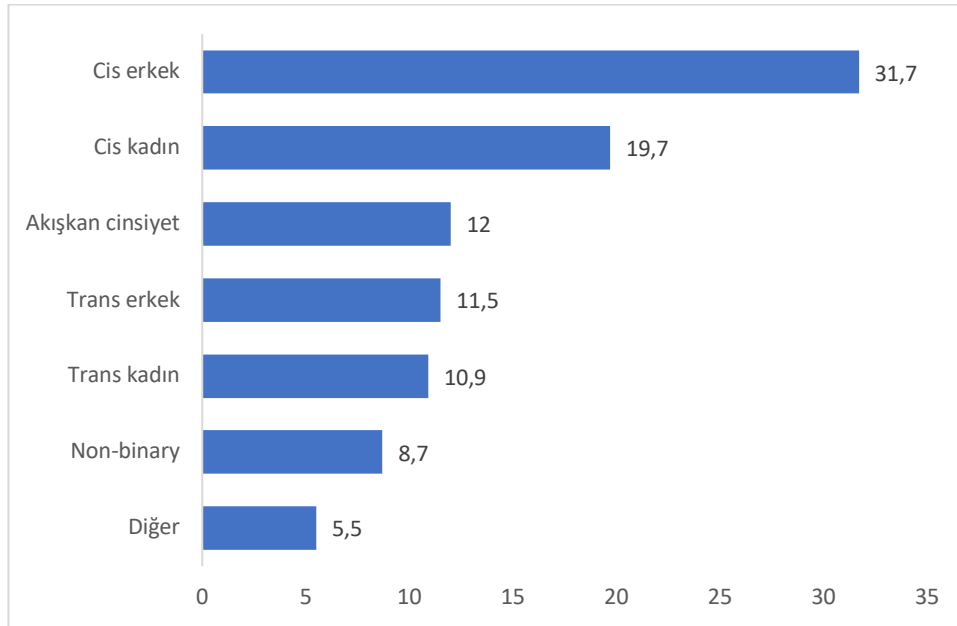
ve ana hatlarıyla ortaya koymaktır. Bu sonuçlar kesin olmaktan çok, üzerinde tartişılması ve dūřünölmesi gereken sonuçlardır.

2. Demografik Göstergeler

Cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği birbirleriyle yakından bağlantılı olmakla birlikte birbirlerinden farklı iki durumu ifade etmektedir ve bu iki kavram Yogyakarta İlkelerinin temelinde yer alır. Yogyakarta İlkelerinde tanımlandığı biçimiyle *cinsel yönelim* (sexual orientation), her bireyin farklı bir cinsiyetten veya aynı cinsiyetten veya birden fazla cinsiyetten bireylere karşı duyduğu derin duygusal ve cinsel çekim ve onlarla mahrem ve cinsel ilişkiler kapasitesini ifade eder. *Cinsiyet kimliği* (gender identity) ise her kişinin derinden hissedilen içsel ve bireysel toplumsal cinsiyet deneyimine atıfta bulunur ve bu, kişisel beden duygusu (serbestçe seçmesi mümkünse tıbbi, cerrahi veya diğer yollarla vücut görünümünde veya işlevinde değişiklikler de dahil) ve kılık kıyafet, konuşma, davranış, hareket ve tavır dahil olmak üzere diğer cinsiyet ifadeleriyle birlikte doğumda atanan cinsiyete karşılık gelebilir veya gelmeyebilir.¹¹ Dolayısıyla cinsiyet kimliği kişinin kendini hangi cinsiyetten hissettiği ile ilgiliyken cinsel yönelim hangi cinsiyete ilgi duyduğu ile ilgilidir.

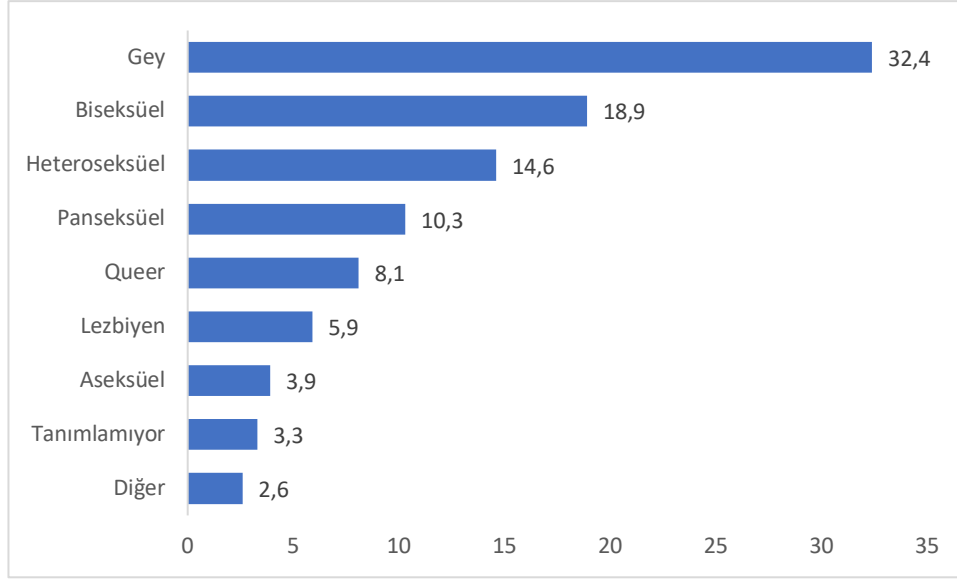
Toplumsal yaşam içerisinde karşılaşılan davranışlar açısından bu ayrımın önemli olduğu düşüncesiyle bu çalışmada katılımcılara hem cinsel yönelimleri hem de cinsiyet kimlikleri sorulmuştur. Aşağıdaki grafikler bu soruya verilen yanıtları göstermektedir.

Grafik 1: Katılımcıların Cinsiyet Kimliği

¹¹ The Yogyakarta Principles. (2007). *Principles on the Application of International Human Rights Law in Relation to Sexual Orientation and Gender Identity*, s. 8. Bu iki kavramın daha ayrıntılı açıklamaları için şu kaynaklara bakılabilir: Hayez, Jean-Yves Pr. (2004). *La Sexualité des Enfants*, Paris: Odile Jacob, s. 43-45; Diamond, Milton. (2004). "Sexuality: Orientation, Identity and Gender", *The Concise Corsini Encyclopedia of Psychology and Behavioral Science*, W. Edward Craighead-Charles, B. Nemeroff, (ed.), Hoboken: Wiley, s. 887-888; Saiz, Ignacio. (2004). "Bracketing Sexuality: Human Rights and Sexual Orientation: A Decade of Development and Denial at the UN", *Health and Human Rights*, 7(2), s. 48-80; Waites, Matthew. (2009). "Critique of 'Sexual Orientation' and 'Gender Identity' in Human Rights Discourse: Global Queer Politics beyond the Yogyakarta Principles", *Contemporary Politics*, 15(1), s.137-156; Başar, Koray. (2013). "Bedensel Cinsiyet, Cinsiyet Kimliği, Cinsel Yönelim", *Eşcinsellik*, Şahika Yüksel-Nesrin Yetkin, (ed.), CETAD yayınları, s. 13-16.

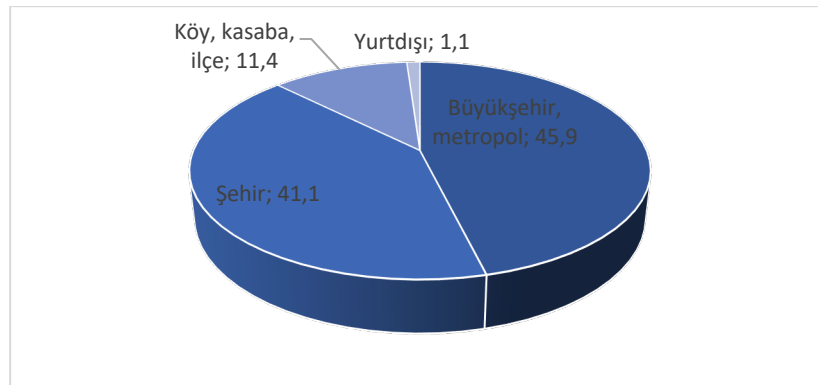
Grafik 2: Katılımcıların Cinsel Yönelimi

Katılımcıların yaklaşık üçte biri cinsiyet kimliğini cis erkek olarak tanımlamakta, yine yaklaşık üçte biri cinsel yönelimini gey olarak belirtmektedir. Bu oranlar, örneklemin üçte birinin cis eşcinsel erkeklerden oluştuğunu düşündürmektedir.¹² Kimliğini cis kadın olarak belirtenlerin oranı ise beşte bire yakındır. Bunun arkasından akışkan cinsiyet (%11,9) ve aynı oranlarla trans kadın ve trans erkek (%11,4) kimlikleri gelmektedir. Cinsel yönelimini biseksüel olarak tanımlayanlar %18,9, heteroseksüel olarak tanımlayanlar %14,6, panseksüel olarak tanımlayanlar %10,3, queer olarak tanımlayanlar %8,1 ve lezbiyen olarak tanımlayanlar %5,9'dur.

Ankete katılanların yaş ortalaması en küçük 15 ve en yüksek 48 olmak üzere 26,05'tir (S = 7,03). Bu anlamda nispeten genç bir örneklem olduğu söylenebilir. Araştırmaya katılanlara doğum yerleri sorulmuştur. Aşağıdaki grafik bu soruya ilişkin verileri göstermektedir.

Grafik 3: Katılımcıların Doğum Yeri

¹² Başka bir araştırmada elde edilen benzer sonuçlar için, bkz., Göregenli, Melek, vd. (2019). *Türkiye'de Özel Sektör Çalışanı Lezbiyen, Gey, Biseksüel, Trans ve İntersekslerin Durumu*, Ankara: KAOS GL ve Kadir Has Üniversitesi, s. 13.

Katılımcıların yarıya yakını bir büyükşehirde doğduğunu belirtmektedir. Köy, kasaba ya da bir ilçede doğduğunu belirtenlerin oranı ise sadece %11,4'tür. Katılımcılara şu an yaşadıkları yer sorulduğunda büyükşehir yanıtı verenlerin oranı %56,8'e çıkmakta, buna karşılık şehir (%33,5) ve köy, kasaba ya da ilçe (%8,6) yanıtını verenlerin oranı düşmektedir. Bu veriler çerçevesinde katılımcıların %10'undan biraz daha fazlasının kırsal alandan ya da şehirlerden büyükşehirlere doğru bir göç hikayesinin olduğu söylenebilir.

Katılımcıların eğitim durumları görece olarak yüksektir. Nitekim anketi yanıtlayanların yarısından biraz fazlasını lisans ve lisans üstü mezunları oluşturmaktadır (%56,8). Lise mezunu oranı %27,6 ve orta okul ve daha düşük eğitim durumuna sahip olanların oranı %14,6'dır. Katılımcıların anne ve babalarının eğitim durumu kendilerinden bir miktar daha düşüktür ve aynı zamanda babaların eğitim durumu annelerin eğitim durumundan bir miktar daha yüksektir. Aşağıdaki tablo katılımcıların anne ve babalarının eğitim durumunu göstermektedir.

Tablo 1: Anne ve Babanın Eğitim Durumu

Eğitim Durumu	Anne		Baba	
	S	%	S	%
Okur yazar	8	4,4	4	2,2
İlkokul	34	18,7	25	13,7
Ortaokul	11	6	17	9,3
Lise	54	29,7	40	22
Ön lisans	12	6,6	18	9,9
Lisans	58	31,9	67	36,9
Lisansüstü	5	2,7	11	6
TOPLAM	182	100	182	100

Katılımcılara şu anki çalışma durumuna ilişkin soru yöneltilmiştir. Aşağıdaki tablo bu soruya verilen yanıtları göstermektedir.

Tablo 2: Katılımcıların Çalışma Durumu

Çalışma Durumu	S	%
Ücretli-maaşlı olarak kamuda	20	11
Ücretli-maaşlı olarak özelde	51	28
Kendi hesabına serbest	8	4,4
Kendi hesabına serbest, 6 ve daha fazla kişi çalıştırır	1	0,6
Hiçbir işte çalışmıyor	14	7,7
İşsiz, ara sıra iş bulunca çalışıyor	17	9,3
Öğrenci	71	39
TOPLAM	182	100

Çalışmaya katılanların çoğunluğu öğrencidir. Bu durum katılımcıların nispeten daha genç olmalarını da açıklamaktadır. Ücretli çalışanlar beraber değerlendirildiğinde öğrencilerle aynı orana sahip olduğu görülmektedir (%39). Hiçbir işte çalışmayanların ve ara sıra iş bulunca çalışanların oranı toplam %17'dir. İşveren olarak nitelendirebileceğimiz katılımcı sayısı ise oldukça düşük görünmektedir.

Araştırmaya katılanların evde kimlerle birlikte yaşadığı aile ilişkileri açısından önemli bir gösterge olabilir. Bu nedenle katılımcılara halihazırda kimlerle birlikte yaşadıkları sorulmuştur. Aşağıdaki tablo bu soruya verilen yanıtları göstermektedir.

Tablo 3: Katılımcıların Birlikte Yaşadığı Kişiler

Birlikte Yaşanan Kişiler	S	%
Annem, babam ve kardeşlerimle yaşıyorum	57	31,1
Yalnız yaşıyorum	41	22,3
Annem ve kardeşlerimle yaşıyorum	32	17,5
Aileden olmayan kişilerle yaşıyorum	26	14,2
Partnerimle yaşıyorum	12	6,6
Eşim ve çocuklarımla yaşıyorum	7	3,8
Kardeşlerimle yaşıyorum	6	3,3
Babam ve kardeşlerimle yaşıyorum	2	1,2
TOPLAM	183	100

Katılımcıların çoğunluğu kan bağı olan atanmış ailesi ile yaşamaktadır (%31,1). Ancak “annem ve kardeşlerim”, “babam ve kardeşlerim” ve “kardeşlerim” yanıtını verenleri de bu çerçevede düşünmek olanaklıdır. Bu durumda katılımcıların yarısından biraz fazlasının kan bağı olduğu kişilerle yaşadığı görülmektedir. Yalnız yaşadığını belirtenler de katılımcıların beşte birinden biraz daha fazlasını kapsamaktadır. Katılımcıların beşte biri de aileden olmayan kişilerle ya da partnerleriyle yaşadığını belirtmektedir. Eşi ve çocuklarıyla yaşadığını belirtenlerin oranı oldukça düşüktür.

Katılımcıların çoğunluğu bekarıdır (%88,5). Katılımcıların %6’sı medeni durumunu belirtmek istemediğini söylemiştir ve %4,9’u ise evlidir.¹³

Aile uyumu, değerler, uyumla ilgili endişeler, dindarlık ve politik görüşler de dahil olmak üzere aile dinamiklerinin çeşitli yönlerinin, bir çocuğun cinsel yönelimi/cinsiyet kimliği konusunda açılmasına yönelik ebeveyn tepkilerini etkilediği düşünülmektedir.¹⁴ Dolayısıyla LGBTİ+’ların ve onların ebeveynin politik görüşleri ve dindarlık düzeyleri bireylerin aile içerisinde birbirleriyle kurdukları ilişkileri ve birbirlerine karşı tutumlarını etkileyen önemli bir değişken olarak düşünülebilir. Bu çerçevede katılımcılara kendilerinin ve anne-babalarının politik görüşleri ile yine anne ve babalarının dindarlık düzeyi sorulmuştur. Bu sorulara verilen yanıtlar aşağıdaki tablolarda değerlendirilmektedir.

Tablo 4: Katılımcıların Kendilerinin ve Ebeveynin Politik Görüşleri

Politik Görüşü	Kendisi (%)	Baba (%)	Anne (%)	Genel Olarak Aile (%)
Sol	82,7	34,1	39,1	30,2
Orta/Merkez	15,1	32,4	38	46,9

¹³ 2006 yılında Lambdaistanbul tarafından gerçekleştirilen bir çalışmada da benzer bir sonuç çıkmıştır. Bkz., Lambdaistanbul. (2006). *Ne Yanlış Ne de Yalnızız*, İstanbul: Lambdaistanbul, s. 44.

¹⁴ Collins, I., Zimmerman, N. (1983). “Homosexual and Bisexual Issues”, *Sexual Issues in Family Therapy*, J. C. Hansen, J. D. Woody, ve R. H. Woody (ed.), Rockville, MD: Aspen Publications, s. 82-100; DeVine, J. L. (1984). “A Systematic Inspection of Affectionate Preference Orientation and the Family of Origin”, *Journal of Social Work and Human Sexuality*, 2, s. 9-17.

Sağ	2,2	33,5	22,9	22,9
TOPLAM	100	100	100	100

Çalışmaya katılanların çoğunluğu kendilerini sol politik yelpazede gördüklerini belirtmişlerdir. Katılımcıların ifadeleri çerçevesinde babalar annelere göre daha sağda, genel olarak ailenin politik görüşleri ise daha ortada/merkezde olarak görülmektedir.

Tablo 5: Genel Olarak Ailenin Dindarlık Düzeyi

Dindarlık Düzeyi	Genel Olarak Aile (%)
Dindar değil	39,1
Orta düzeyde dindar	40,2
Dindar	20,7
TOPLAM	100

Katılımcıların çoğunluğu ailelerinin orta düzeyde bir dindarlığa sahip olduğunu belirtmekle beraber dindar olmadığını belirtenlerin oranı da buna yakındır. Katılımcıların yaklaşık beşte biri ailelerinin dindar olduğunu belirtmektedir.

Demografik göstergeler ile ilgili olarak katılımcılardan ailelerinin sosyo-ekonomik konumunu değerlendirmesi istenmiştir. Bu verilerin, katılımcıların algıladığı sosyo-ekonomik düzeyi yansıttığını belirtmek gerekir. Aşağıdaki tablo bu soruya verilen yanıtları göstermektedir.

Tablo 6: Ailenin Sosyo-Ekonomik Düzeyi

Sosyo-Ekonomik Düzey	(%)
Orta-Alt	36,7
Orta	38,3
Orta-Üst	25
TOPLAM	100

Görüldüğü gibi katılımcıların çoğunluğu ailelerini orta ve orta-alt sınıfta konumlandırmaktadır. Çalışmaya daha çok orta-alt ve orta sınıf bireylerin katılması, bu sınıftan gelen LGBTİ+'ların hem ekonomik hem de sosyal anlamda ailelerinden görece olarak özerk olması¹⁵ ve bu nedenle kendilerini gizleme eğilimlerinin daha az olması bu çalışmaya katılımlarını artırmış görünmektedir.

¹⁵ Bkz., Ural ve Beşpınar, a.g.e., s. 256.

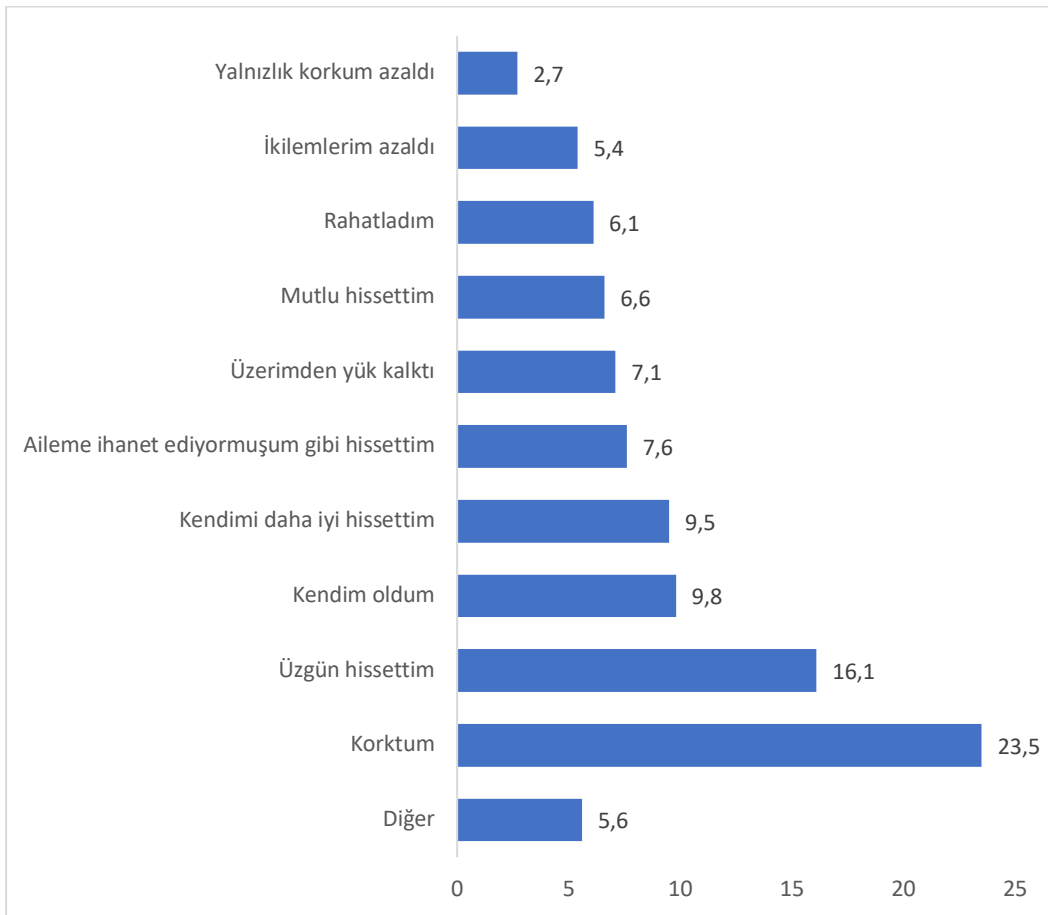
3. Açılmadan Önceki Deneyimler

Bu çalışmanın amaçları çerçevesinde katılımcılara özellikle ailelerine açılmadan önce gerek aile üyeleri gerekse diğer insanlarla ilişkileri ve açılma sürecinde kendi bireysel deneyimleri, bu konudaki duyguları, düşünceleri hakkında sorular yöneltilmiştir. Bu bölümde bu sorulardan elde edilen veriler tartışılacaktır.

Katılımcılara öncelikle cinsel yönelimini/cinsiyet kimliğini-ifadesini ilk kez kaç yaşında tanımladıkları sorulmuştur. Bu soruya verilen yanıtlar en küçük 2 yaş ve en yüksek 42 yaş olmakla birlikte ortalaması 12,74'tür (S = 5,08). Katılımcıların üçte birinden biraz daha fazlası çoğunluğu cinsel yönelimini/cinsiyet kimliğini-ifadesini tanımladığı yaş olarak 12-14 yaş arasını göstermiştir (%35,5). 15 ve üzeri yanıtı verenlerin oranı %32,5, 11 yaş ve altı yanıtı verenlerin oranı %32'dir.

Bunun ardından katılımcılara, bu ilk tanımlamayla birlikte o an neler hissettikleri sorulmuştur. Aşağıdaki grafik bu soruya verilen yanıtları göstermektedir.

Grafik 4: Cinsel Yönelimini/Cinsiyet Kimliğini İlk Tanımladığı Zamandaki Duygular

* Diğer yanıtı "ne hissettiğimi bilemedim", "emin olamadım", "tanımlayamıyorum" gibi yanıtları içermektedir.

Yukarıdaki grafikte görüldüğü gibi, katılımcılar kendilerinin cinsel yönelimini/cinsiyet kimliğini ilk tanımladıklarında yaklaşık %40'ı olumsuz bir duygu hissettiğini (üzgün hissettim, korktum) beyan etmektedir. Ailesine ihanet ettiğini düşünenlerin oranı da buna eklendiğinde bu oran

katılımcıların yarısına yaklaşmaktadır. Bu veriler, katılımcıların kendilerini ilk tanımladıkları yaş ile karşılaştırıldığında önemli bir fark ortaya çıkmaktadır. Basitçe söylenirse, kendisini ilk tanımlama yaşı düşükse üzüntü, korku gibi olumsuz duyguların ortaya çıkması daha muhtemel görünmektedir. Örneğin ilk tanımladığında koktuğunu söyleyenlerin oranı 10 yaş ve altında %60,9, 11-15 yaş arasında %54 ve 16 yaş ve üstünde %47,5'tir. Benzer biçimde ilk tanımladığında üzüldüğünü belirtenlerin oranı 10 yaş ve altında %46, 11-15 yaş arasında %30,4 ve 16 yaş ve üstünde %27,5'tir.

Bunun bir nedeni, erken çocukluk sosyalleşmesinin sadece "çoğunluk" ve "azınlık" gruplar arasında değil, aynı zamanda "azınlık" grupların kendi arasında da farklılık gösteriyor olması olabilir. Örneğin Türkiye'de bir Alevi (ya da Kürt, Ermeni, göçmen vb.) ailenin ebeveyni, çocuklarına kendisinin bir Alevi olduğunu ve bir Alevi olmanın bu toplumda nasıl bir şey olduğunu anlatabilirler/iletebilirler ve çocuklarını ona göre yetiştirebilirler. Ancak, örneğin eşcinsel olduğunu ilk kez tanımlayan kişi için böyle bir sosyalleşme söz konusu değildir, çünkü aileler çocuklarını eşcinsel olmaya hazırlamazlar, eşcinsel olmanın nasıl bir şey olduğunu onlara iletmezler. Bu nedenle örneğin aynı cinsiyetten kişilere karşı cinsel hisleri veya arzuları olan kişi, bu hislerin ne anlama geldiğini kendisine açıklayacak kelime dağarcığına da sahip değildir.¹⁶ Bu çalışmadaki katılımcılardan ikisinin sözleri de bu durumu yansıtmaktadır:

Neyi, nasıl anlamlandıracağımı ve olduğum halimle ne yapmak istediğimi bilemedim. Belirsizlik ve arafta olma diyebiliriz (akışkan cinsiyet, 37 yaşında).

Cinsel yönelimimi çok küçük yaşta fark ettim ve bunu gizleyerek/bastırarak yaşadım. Kendimi kabullenemedim uzunca bir süre, baskı uyguladım (24 yaşında, non-binary).

Buna ek olarak yapılan bazı çalışmalar, çoğu gey ve lezbiyenin cinsel yönelimini/cinsiyet kimliğini daha çok ergenlik dönemlerinde tanımladığını, bu durumun kendilerinde kafa karışıklığı yaratabileceğini ve eğer aynı cinsiyetle bir cinsel deneyim de yaşarlarsa utanç ya da suçluluk gibi duyguların ortaya çıkabileceğini göstermektedir.¹⁷

Amerika Birleşik Devletleri'nde gerçekleştirdiği çalışmasında Dank, 55 eşcinselle görüşmüş ve benzer bir sonuca ulaşmıştır. Eşcinsel olduğunu anladığında ne düşündüğü sorduğu iki kişiden şu yanıtları almıştır:

Görüşmeci 1: Erkeklerle ilgi duyduğum için suçluluk duydum. Çünkü diğer erkeklerin neden kızlarla çıktığını anlayamıyordum ve gerçekten hiç (kızlarla) çıkma isteğim de yoktu.

Görüşmeci 2: Sanırım kendimi eşcinsel olarak düşünüyordum ama kelimelere nasıl dökceğimi bilmiyordum. Böyle bir şeyin olduğunu bilmiyordum. Sanırım ben de herkes gibiydim ve dünyada tek olduğumu sanıyordum... (O zaman sorulsaydı) Muhtemelen bilmediğimi söyledim. Sanıyorum gerçekten böyle biri olmanın ne demek olduğunu bilmiyordum. Muhtemelen senden böyle biri olmanın ne demek olduğunu açıklamamı isterdim.¹⁸

Korku ve üzüntü gibi duygular söz konusu olduğunda ailenin politik görüşü ve dindarlık düzeyi de böyle bir duygunun oluşmasında etkili oluyor gibi görünmektedir. Nitekim, üzüldüğünü belirtenlerin oranı ailesinin sol görüşlere sahip olduğunu belirtenlerde %41,2'dir ve bu oran

¹⁶ Dank, Barry M. (2016). "Coming out in the Gay World", *Psychiatry*, 34/2, 180-197, s. 182.

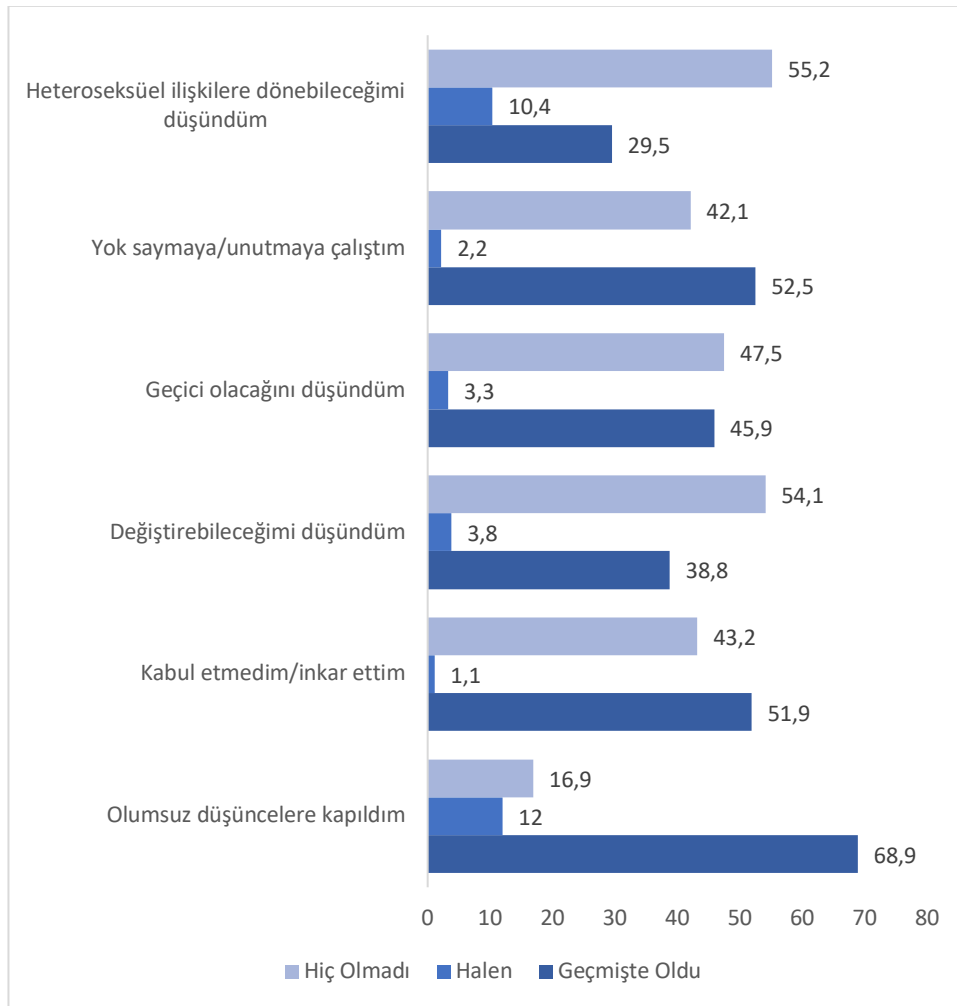
¹⁷ Newman ve Muzzonigro, a.g.e., s. 215.

¹⁸ Dank, a.g.e., s. 182.

ailesinin sağ görüşlü olduğunu belirtenlerde %51,4'e yükselmektedir (P < .01). Benzer olarak, ailesinin dindar olduğunu belirten katılımcılar arasında üzüldüğünü belirtenlerin oranı %51,4'ken, bu oran dindar olmadığını belirtenlerde %29,9'a düşmektedir. Ailenin sosyo-ekonomik düzeyiyle karşılaştırıldığında ise istatistiksel olarak anlamlı bir fark ortaya çıkmamaktadır.

Bu konudaki görüşümüzü daha fazla geliştirebilmek için çalışmanın katılımcılarına cinsel yönelimini/cinsiyet kimliğini ilk kez tanımladıklarında neler düşündükleri sorulmuştur. Aşağıdaki grafik bu soruya verilen yanıtları göstermektedir.

Grafik 5: Cinsel Yönelimini/Cinsiyet Kimliğini İlk Tanımladığı Zamandaki Düşünceler

Öncelikle bütün olumsuz seçeneklere "halen" yanıtı verenlerin oranının düşük olması, katılımcıların önemli bir çoğunluğunun cinsel yönelimlerini/cinsiyet kimliklerini benimsediğinin bir göstergesidir. Yine de katılımcıların çoğunluğu, en azından geçmiş dönemlerde olumsuz düşüncelere kapıldığını, kabul etmeyip inkâr ettiğini ve yok sayıp unutmaya çalıştığını belirtmektedir. Ek olarak, katılımcıların çoğunluğu bu durumu değiştirebileceğini, geçici olduğunu ve heteroseksüel ilişkilere geri dönebileceğini hiç düşünmemiştir.

Bu konuda verilen yanıtlar ailenin sosyo-ekonomik durumuyla karşılaştırıldığında, iki maddede kısmen anlamlı bir fark ortaya çıkmaktadır. Nitekim, “kabul etmedim/inkar ettim” maddesine “hiç olmadı” yanıtını verenler orta-alt sınıfta %33,3 iken, bu oran orta sınıflarda %45,5’e, orta-üst sınıflarda %61’e yükselmektedir (P < .05).¹⁹ Aynı istatistiksel fark “bu durumu değiştirebileceğimi düşündüm” yanıtını verelerde de karşımıza çıkmaktadır (P < .05).

Buna ek olarak ailenin politik görüşlerinin ve dindarlık düzeyinin de bazı değişkenlerde kısmen etkili olduğu görülmektedir. Örneğin, kabul etmedim/inkâr ettim (P < .05) ve heteroseksüel ilişkilere geçebileceğimi düşündüm (P < .05) maddelerine “hiç olmadı” yanıtı verenlerin oranı ailedeki dindarlık arttıkça düşmektedir.

Newman ve Muzzonigro, etnik kimliğin ve aile değerlerinin açılma süreci üzerindeki etkisini inceledikleri araştırmalarında, geleneksel aile değerlerinin açılma deneyimleri üzerinde oldukça etkili olduğunu göstermişlerdir. Buna göre aile içerisinde geleneksel değerlere (örneğin dinin ve evliliğin önemine) yapılan vurgu arttıkça, bireyler ailelerini daha az kabullenici olarak algılamaktadır.²⁰ Bu durum ise bireylerin cinsel yönelimini ilk tanımladığında olumsuz duygular geliştirmesine neden olabilmektedir.

Katılımcılara cinsel yönelimini/cinsiyet kimliğini kaç yaşlarında benimseyip kabullendiği sorulmuştur. Bu soruya verilen yanıtlar en düşük yedi yaş, en yüksek 42 yaş arasında değişmekle birlikte ortalaması 18,46’dır. Daha önce belirtildiği gibi cinsel yönelimini/cinsiyet kimliğini ilk kez tanımlama yaş ortalaması 12,74’tür. Bu durumda tanımlama ile benimseme/kabul etme arasında yaklaşık 6 yıllık bir süre olduğu söylenebilir.²¹

Bu nokta önemlidir, zira kişinin cinsel yönelimini ve cinsiyet kimliğini ilk kez tanımlaması ile benimsemesi/kabul etmesi farklı süreçlerdir. Kişinin bu durumu öncelikle kendisine “açması”, bu alanda çalışan bazı yazarlara göre açılmanın ilk aşamasıdır. Yani açılma, bireyin cinsel yönelimini/cinsiyet kimliğini başkalarına anlatması ile değil, öncelikle kendini tanımakla ve kendisinin kabul etmesiyle başlayan bir süreçtir.²² Nicholas Guittar, *Açılma: Yeni Dinamikler* başlıklı çalışmasında bu konunun önemini göstermek amacıyla Pao ile yaptığı görüşmeyi aktarmaktadır.

Pao: Benim için açılmak kendini kabul etmek, kim olduğumu kabul etmek, ben eşcinselim, o kadar. Kendime söylüyorum, gerçekten “dışarı” açılmıyorum. Bunu o kadar klişe buluyorum ki insanlar açılmanın pratikte “hey millet...” gibi bir konuşma yapmak olduğunu sanıyor. Tam olarak değil. Açılmak, beni kabul etmemdir, başka hiç kimsenin değil, sadece benim.²³

¹⁹ İleriki bölümlerde de kullanacağımız ve istatistiki hesaplamaların yorumlanmasına yabancı okuyucu için P değerinden anlaşılması gereken şudur: P değeri 0,01 ile 0,05 aralığında ise iki değişken arasında istatistiksel olarak kısmen anlamlı fark vardır. P değeri 0,001 ile 0,01 aralığında ise yüksek düzeyde anlamlı bir fark vardır. P değeri 0,001’den daha küçük ise çok yüksek düzeyde istatistiksel olarak anlamlı fark vardır.

²⁰ Newman ve Muzzonigro, a.g.e., s. 224.

²¹ Lambdaistanbul tarafından gerçekleştirilen başka bir araştırmada katılımcıların %9’u 10 yaşının altında, %30’u 11 – 15 yaşları arasında, %40’ı 16 – 20 yaşları arasında, %15’i 21 – 25 yaşları arasında, %6’sı ise 26 yaşının üstünde bu kimliği benimsediğini belirtmiştir. Bkz., Lambdaistanbul, a.g.e., s. 42.

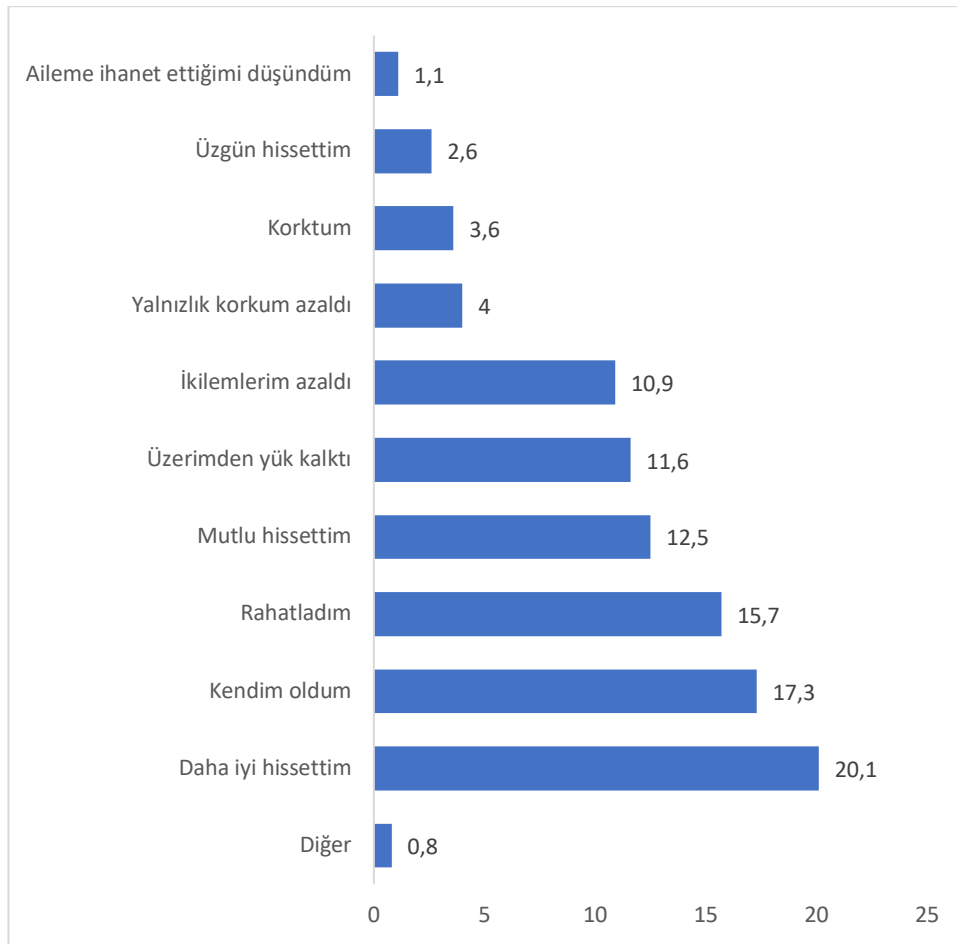
²² Bkz. Guittar, a.g.e., s. 2; Hanley-Hackenbruck, Peggy. (1988) “Psychotherapy and the ‘Coming Out’ Process”, *Journal of Gay & Lesbian Psychotherapy*, 1/1, 21-40, s. 22; Rhoads, Robert. (1995). “Learning from the Coming-out Experiences of College Males”, *Journal of College Student Development*, 36/1, ss. 67-74, s. 67.

²³ Guittar, a.g.e., s. 21.

Bu noktanın bir başka açıdan önemi, bireyin artık kendisini bir başka bilişsel kategoriye, LGBTİ+ kategorisine yerleştirmiş olmasında yatmaktadır. Nitekim bu durumda birey, ailede kendisine yüklenen ve çoğu heteroseksüelin sahip olduğu olumsuz bir kategorinin anlamında bir değişikliğe girecektir. Böylelikle kendisini heteroseksüel toplumun kendisine sunduğu LGBTİ+ imajından farklı kılacak, “kendisinin sapık, pis bir insan olmadığına farkına varacaktır”.²⁴ Bir kişinin kendisini LGBTİ+ olarak tanımlamasına genellikle bir rahatlama, gerilimden kurtulma duygusu eşlik eder. Kendine açılmak, özünde, birey için genellikle kimliğini arayışının sonu anlamına gelir.

Bunun birey açısından sonuçlarını anlayabilmek açısından bu çalışmada katılımcılara, cinsel yönelimini/cinsiyet kimliğini kabul edip benimsedikten sonraki duygularını sorduk. Aşağıdaki grafik bu soruya verilen yanıtları göstermektedir.

Grafik 6: Cinsel Yönelimin/Cinsiyet Kimliğinin Benimsenmesi/Kabul Edilmesi Sonrası Duygular

Yukarıdaki grafik, daha önce tartışılan Grafik 4 ile karşılaştırıldığında süreç içerisinde ortaya çıkan farklılıklar ve değişim çok açık görülmektedir. Öncelikle korktum, üzgün hissettim gibi olumsuz duygular neredeyse ortadan kalkmıştır. Bunun yerine mutlu hissetme, rahatlama, kendini bulma, daha iyi hissetme gibi duyguların arttığı görülmektedir. Bu durum yukarıda

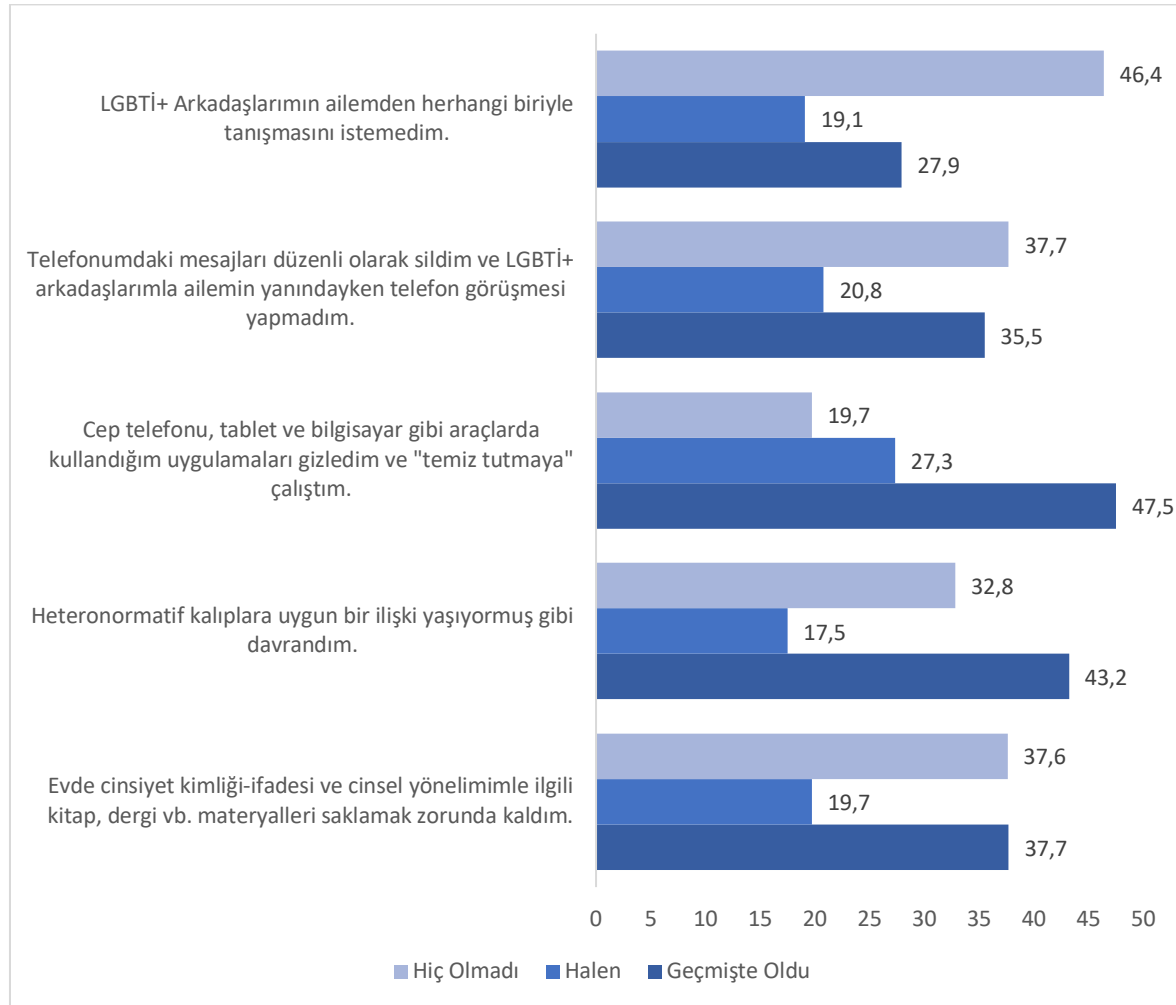
²⁴ Dank, a.g.e., s. 189-190.

tartıştığımız cinsel yönelimini/cinsiyet kimliğini ilk kez tanımlama ve benimseme/kabul etme dönemlerinin duygusal anlamda oldukça farklı sonuçlar doğurduğunu göstermektedir.

Bu tanımlama ve benimseme/kabul etme süreci, bireyin değişik yollarla cinsel yönelime ve cinsiyet kimliğine ilişkin bilgi edinmeye, öğrenmeye çalıştığı bir süreçtir aynı zamanda. Bu, LGBTİ+ dostu mekânlara gitmek, konu üzerinde daha fazla araştırma yapmak ve okumak, LGBTİ+ örgütleriyle bağlantılar kurmak vb. biçiminde olabilir (Dank, 2016). Aksine halihazırda kendisi dışında başka hiç kimseye açılmamış olan kişi açısından, bu araştırma süreci bile halen aileden ya da diğer insanlardan saklanması gereken bir süreç olarak algılanabilir. Nitekim bu çalışmanın katılımcılarından biri, cinsel yönelimini/cinsiyet kimliğini kabul edip benimsedikten sonra, “rahatladım, kendim oldum, ama heteroseksüel olduğumu bildiğim herkesten saklamam gerektiğini düşündüm” yanıtını vermiştir.

Bu çalışmada bu süreçte katılımcıların bu tür saklama/saklanma deneyimlerini yaşayıp yaşamadıklarına ilişkin sorular yöneltilmiştir. Aşağıdaki grafik bu soruya verilen yanıtları göstermektedir.

Grafik 7: Açılmadan Önce Aileden Gizli Tutulan Konular

Katılımcıların yaklaşık beşte biri, grafikte belirtilen konularda kendisini halen gizlediğini belirtmektedir. Diğer taraftan katılımcıların %40'a yakını bahsedilen sorunları geçmişte yaşamıştır. Yaklaşık %40'ı ise bu türden sorunlarla karşılaşmamıştır.

Yukarıdaki maddeler dindarlık düzeyi ile karşılaştırıldığında, "kitap, dergi vb. materyalleri saklama" ve "cep telefonu, tablet, bilgisayarını temiz tutma" arasında kısmen ($P < .05$), "LGBTİ+ arkadaşlarıyla tanışmalarını istemedim" seçeneği ile yüksek düzeyde ($P < .000$) anlamlı bir fark ortaya çıkmaktadır. Kısaca belirtilirse, ailedeki dindarlık düzeyi arttıkça, araştırmaya katılanlar daha yüksek oranda saklama/saklanma deneyimi yaşadıklarını belirtmektedir. Buna benzer olarak yukarıda belirtilen ilk iki madde ile ailenin politik görüşleri arasında da kısmen anlamlı bir fark görülmektedir ($P < .05$). Buna göre sağ politik fikirlere sahip ailelerden gelenler diğerlerine oranla daha fazla saklama/saklanma eğilimindedirler. Bu noktada ailenin sosyo-ekonomik düzeyi ile anlamlı bir fark ortaya çıkmamaktadır.²⁵

Bu sonuçların Seidman ve arkadaşlarının ulaştığı sonuçlardan önemli derecede farklılaştığını belirtmek gerekir. Nitekim Seidman ve arkadaşlarının ABD'de gerçekleştirdikleri araştırmada kendilerini lezbiyen, gey veya biseksüel olarak tanımlayan birçok kişinin cinsel kimliklerini normalleştirdiğini (öznel olarak kabul edildiğini) ve "rutinleştirdiğini" (toplumsal olarak kabul edildiğini bütünleştirdiğini) göstermektedir. Dolayısıyla, bir taraftan gizleme diğer taraftan cinsel özgürlük kalıplarını içeren ikili bir yaşam, hayatlarını daha az tanımlamaktadır.²⁶ Oysa Grafik 7'de gösterilen veriler bu durumun Türkiye toplumu için en azından şimdilik bir geçerliliği olmadığını göstermektedir. Türkiye'deki eşcinsel kimliğinin inşasına ilişkin çoğu akademik açıklama, Batı'daki eşcinsellik tarihinin anahtar paradigması içinde, eşcinsel alt kültürlerinin ve kimliğinin gelişimini hızlandıran süreçlere odaklanarak açıklama yapmaktadır: Moderniteye geçiş, bireycilik, kentsel alanlara taşınma, aile yapılarının yeniden örgütlenmesi ve akrabalık ilişkilerine verilen önemin azalması.²⁷ Oysa görünen o ki, bireyleri ataerkil akraba ağları içine yerleştiren kolektif bir kimlik duygusu, diğerleriyle karmaşık ve çeşitli ilişkilerin olgunluk, gelişmişlik ve orta sınıf aidiyetinin işaretleri haline geldiği çağdaş Türkiye'de birçok ilişkiyi şekillendirmeye devam etmektedir.²⁸

Bu türden ataerkil akrabalık ağlarının yoğun yaşandığı bir toplumda LGBTİ+'lar açısından açılma sürecinde özellikle benzer cinsel yönelimlere/cinsiyet kimliğine sahip kişilerden (örneğin farklı LGBTİ+ topluluklardan ya da örgütlenmelerden) alabildiği destek bu durumla başa çıkma olasılıklarını artırmaktadır. Nitekim bazı araştırmalar, eşcinsel gençlerin gey, lezbiyen ve biseksüel arkadaşlarını eşcinsel olmayan arkadaşlarından önemli ölçüde daha fazla destekleyici olarak algıladıklarını göstermektedir.²⁹

Bu çalışmada katılımcılara açılma sürecinde LGBTİ+ topluluklardan, örgütlenmelerinden ya da arkadaş grubundan destek alıp almadıkları sorulmuştur. Aşağıdaki grafik bu soruya verilen yanıtları göstermektedir.

²⁵ Bu sonucun ortaya çıkmasında örneklemin darlığının da etkili olabileceğini gözden kaçırmamak gerekir.

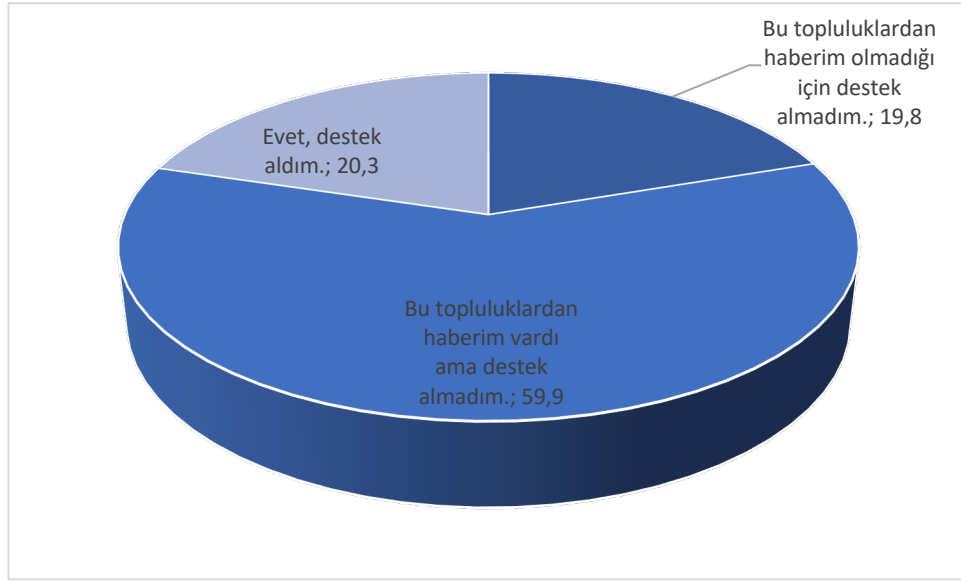
²⁶ Seidman, Steven., Meeks, Chet., Traschen, Francie. (1999). "Beyond the Closet? The Changing Social Meaning of Homosexuality in the United States", *Sexualities*, 2/1, 9-34, s. 10.

²⁷ Weeks, J. (1985). *Sexuality and Its Discontents*, London: Routledge'dan aktaran Özyeğin, a.g.e., s. 202.

²⁸ 28 Özyeğin, a.g.e., s. 215.

²⁹ Anderson, Andrew L. (1998). "Strengths of Gay Male Youth: An Untold Story", *Child and Adolescent Social Work Journal*, 15/1, 55-71, s. 63.

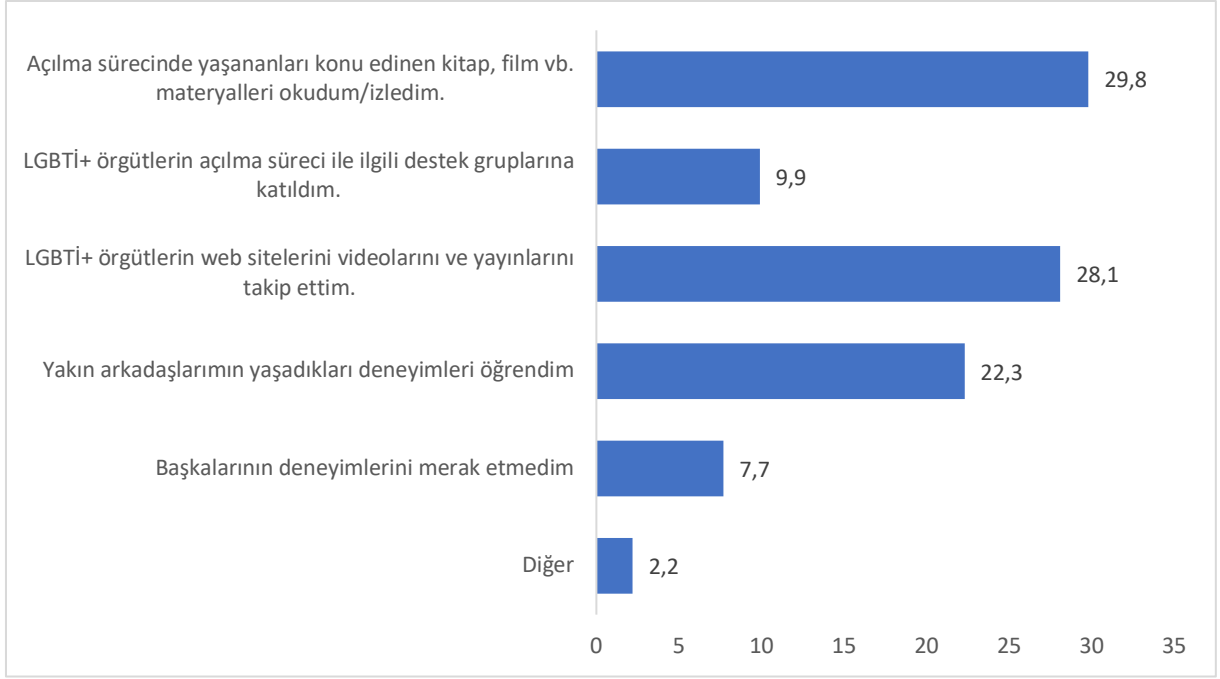
Grafik 8: Açılmadan Önce LGBTİ+ Topluluklardan/Örgütlenmelerinden Destek Aldı mı?

Bu araştırmanın katılımcılarının yaklaşık beşte biri bu tür topluluklardan haberdar değildir ve yine yaklaşık beşte biri bu topluluklardan haberdardır ve destek de almıştır. Ancak katılımcıların yarısından fazlası bu tür topluluklardan haberdar olmasına rağmen doğrudan bir destek almamıştır. Açılmadan önce örgütlü gruplarla ilişki kurma oranı az olsa da, başkalarının deneyimlerinden öğrenmek için birtakım araştırmalara giriştikleri gözlenmektedir. LGBTİ+ örgütlerden destek almaktan kaçınma davranışı göstermelerinin bir nedeninin de içselleştirilmiş homofobi³⁰ veya transfobi olabileceğini düşünebiliriz. Ayrıca bu örgütlerden destek almaktan korkmuş ve çekinmiş de olabilirler.

Grafik 9: Açılmadan Önce Başkalarının Deneyimlerinden Öğrenme Girişimleri

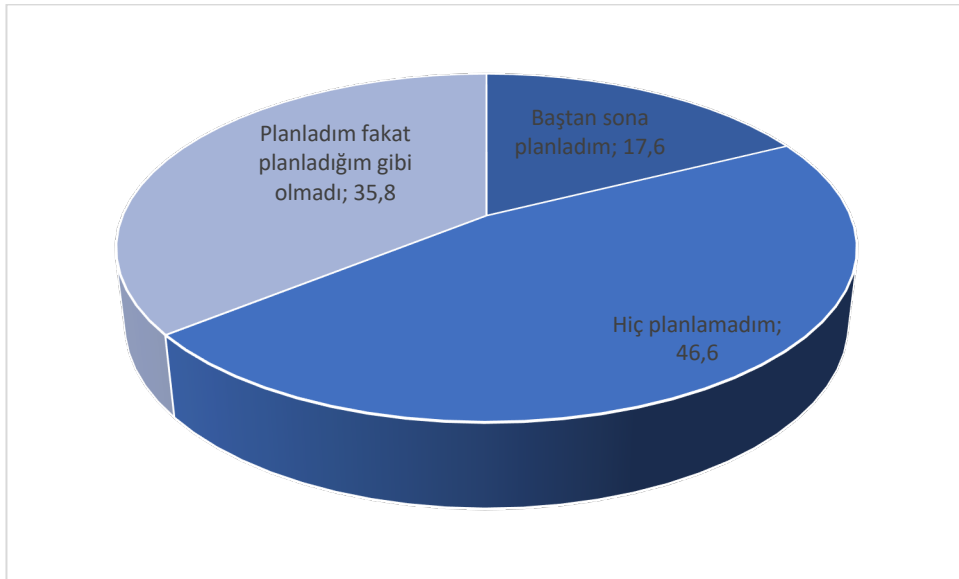
³⁰ Bkz. <https://kaosgl.org/gokkusagi-forumu-kose-yazisi/icsellestirilmis-homofobi-magdurlari>

Grafikten izlenebileceği gibi başkalarının deneyimlerini merak edip öğrenmeye çalışmadığını belirtenlerin oranı sadece %7,7'dir. Bu süreçte katılımcılar, açılma süreçlerini konu edinen film, kitap gibi materyalleri takip etmiş, LGBTİ+ örgütlerinin web sayfalarını takip etmiş ve yakın arkadaşlarının deneyimlerini öğrenmeye çalışmıştır. Sadece %9,9'u LGBTİ+ örgütlerinin destek gruplarına katıldıklarını belirtmişlerdir.

Bu bölümde son olarak katılımcılara, ailelerine açılmadan önce nerede, ne zaman ve öncelikle kime açılacaklarına dair bir plan yapıp yapmadıkları sorulmuştur. Aşağıdaki grafik bu soruya verilen yanıtları göstermektedir.

Grafik 10: Açılmadan Önce Plan Yaptınız mı?

Görüldüğü gibi katılımcıların yarısından biraz fazlası, açılmadan önce baştan sona planlamış olmasına rağmen (%53,4), bu katılımcıların yaklaşık %67'si işlerin planladığı gibi yürümediğini belirtmiştir. Katılımcıların yaklaşık %47'si ise hiç plan yapmadığını belirtmiştir.

Açılmaya ilişkin çalışmaların çoğunluğu bir süreç olarak açılmaya odaklanır ve bu çalışmaların çoğuna göre bu süreç bir dizi parametre karşılandıktan sonra tamamlanmaktadır. Bu çalışmalar genel olarak psikolojik bir bakış açısıyla yazılmıştır ve çoğu da açılmanın belirli "aşamalarını" belirlemeye dayanmaktadır. Açılmanın aşamaları üzerine yapılan araştırmalar, genellikle "açılana" kadar içinden geçtiği varsayılan bir dizi standartlaştırılmış bağlantı noktasını tanımlamayı amaçlar.³¹ Buna ek olarak bu çalışmaların bir kısmı, bireylerin ebeveynine açılırken kullanabilecekleri birtakım planlı açılma stratejileri önerir. Örneğin Savin-Williams ve Ream, doğrudan (yüz yüze) ve dolaylı (mektup yazma, üçüncü bir kişi aracılığıyla açılma vb.) gibi planlı açılma stratejileri arasında ayrımlar yapar.³² Afifi ve Steuber, açılmaya ilişkin altı farklı planlı strateji belirlemiş ve bu stratejiler ile planlama teorisi arasında bağlantılar kurmaya çalışmışlardır.³³

Bu türden çalışmalarda ortaya çıkan en önemli sorun, açılmanın çoğu zaman düz çizgisel bir hat izlemediğini göz ardı etmeleridir. Bu nedenle bu tür modeller, kimliklerin dinamik ve istikrarsız doğasını ve güç, kültür ve ayrıcalığın açılma sürecinde sahip olabileceği rolleri göz ardı eden katı ve doğrusal öncülleri nedeniyle eleştirilmiştir.³⁴ Buna ek olarak LGBTİ+lara yönelik hazırlanmış ve açılmayı nasıl planlayacaklarına dair epey bir literatür bulunmaktadır.³⁵

Bu çalışmadaki verilerin gösterdiği gibi, öncelikle katılımcıların yarıya yakını herhangi bir plan yapmamaktadır. Bir plan yapıldığında bile planlara genellikle uyulmadığı ya da planın doğru biçimde işlemediği görülmektedir. Bunun birkaç nedeni, hem kısıtlayıcı hem de destekleyici olarak ailenin önemi, Türkiye'de LGBTİ+ kimliklerinin farklı topluluk deneyimleriyle ortaya çıkması ve aile içerisinde duygusal bağların oynadığı önemli rol olabilir.³⁶ Dolayısıyla bu noktada bireylerin açılmadan önce, açılma sırasında ve açılmadan sonra aile ile ilişkilerini belirleyen önemli etkenlerden biri, Suad Joseph'in aile ve tanıdık ilişkiler ağına gömülü, bağlantılı, ilişkisel bir benliği anlatmak için kullandığı bağlantısallık kavramı açıklayıcı olabilir. Nitekim bağlantısallık, samimi kişilerin birbirlerinin zihnini okumalarını, birbirlerine cevap vermelerini, birbirlerinin ihtiyaçlarını önceden tahmin etmelerini bekleyen ve değer veren kişilerin üretimini destekler.³⁷

³¹ Guittar, a.g.e., 116.

³² Savin-Williams, Ritch C. ve Ream, Geoffrey L. (2003). "Sex Variations in the Disclosure to Parents of Same-Sex Attractions", *Journal of Family Psychology*, 17/3, 429-438, s. 432.

³³ Afifi, Tamara ve Steuber, Keli. (2009). "The Risk Revelation Model: Factors that Predict the Revelation of Secrets and the Strategies Used to Reveal Them", *Communication Monographs*, 76/2, 144-176.

³⁴ Klein, Kate., Holtby, Alix., Cook, Katie., Travers, Robb. (2015). "Complicating the Coming Out Narrative: Becoming Oneself in a Heterosexist and Cissexist World", *Journal of Homosexuality*, 62:3, 297-326, s. 298.

³⁵ Literatürde bu türden çalışmaların derli toplumu bir özetini sunan ve kendisi de bir planlama rehberi sunan önemli bir çalışma için, bkz., Morrow, Deana F. (2001). "Coming Out to Families: Guidelines for Intervention with Gay and Lesbian Clients", *Journal of Family Social Work*, 5/2, 53-66.

³⁶ Wimark, Thomas. (2016). "The Impact of Family Ties on the Mobility Decisions of Gay Men and Lesbians". *Gender, Place and Culture*, 23/5, 659-676.

³⁷ Suad Joseph'den aktaran, Özyeğin, a.g.e., 213.

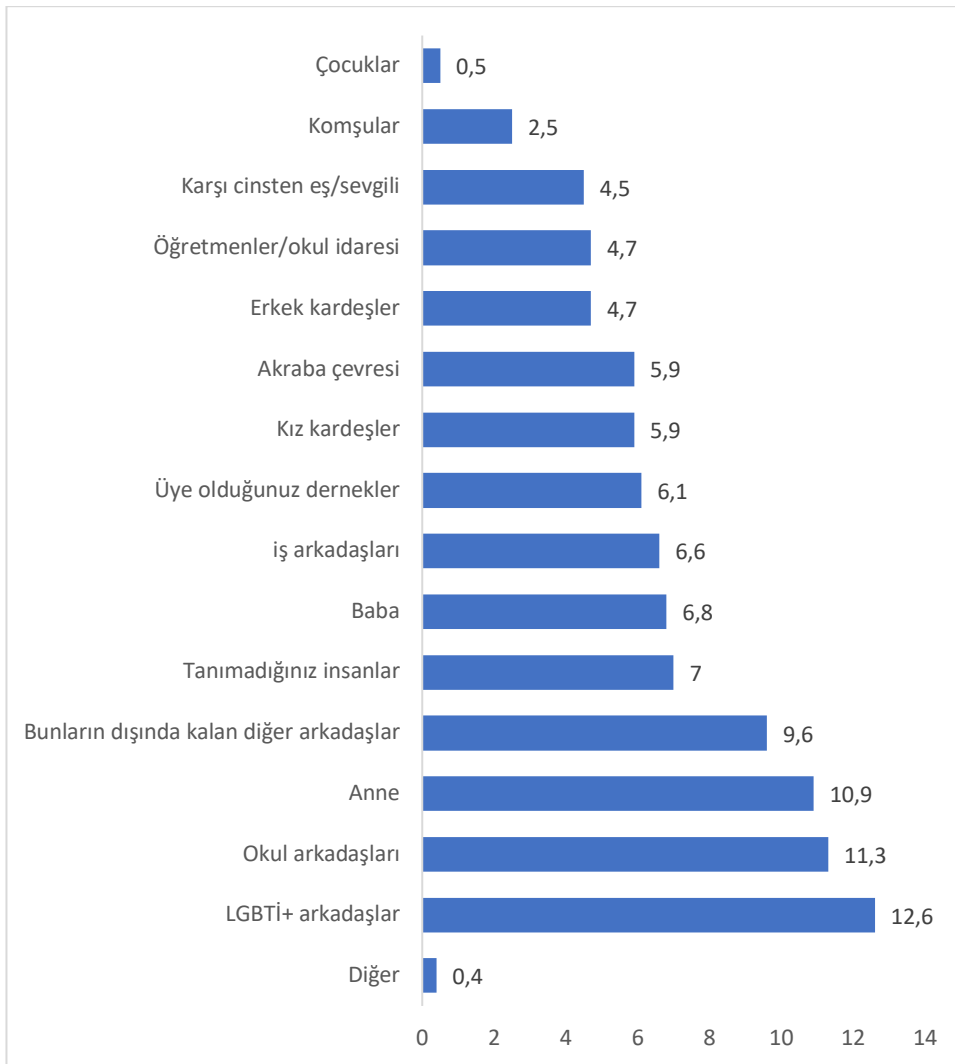
4. Açılma Süreci ve Açılmadan Sonraki Deneyimler

Bu bölümde katılımcıların açılma sürecindeki deneyimleri ve açılma sonrası özellikle aileleri ile ilişkilerine ilişkin elde edilen veriler değerlendirilecektir.

Katılımcılardan çevrelerine ne ölçüde açıldıklarını 1 (tamamen gizliyim) ile 10 (tamamen açığım) arasında değerlendirmeleri istenmiştir. Bu soruya verilen yanıtların aritmetik ortalaması 7,20'dir (S = 2,25). Değerlendirmeyi 7 ve üzerinde yapanların/değerlendirenlerin oranı %67,4'tür. Sadece bir kişi "tamamen gizliyim" yanıtını vermiştir. Dolayısıyla bu çalışmaya katılanların çoğunluğu, çevresine ve ailesine çok büyük oranda açılmış durumdadır.

Katılımcılara çevrelerinde kimlere açıldıklarına ilişkin bir soru yöneltilmiştir. Aşağıdaki grafik bu soruya verilen yanıtları göstermektedir.

Grafik 11: Katılımcının Açıldığı Kişiler

* Bu soru birden fazla yanıt verilebilecek biçimde sorulmuş ve yanıtların toplu bir analizi yapılmıştır (N = 1140).

Birçok araştırma, LGBTİ+'ların çoğunun aile üyelerinden önce arkadaşlarına açıldığını göstermektedir. Nitekim 1998 yılında internet üzerinden 2000 kişiyle yapılan bir araştırmada

katılımcılara kimlere açıldıkları sorulmuş ve katılımcıların %76'sı en iyi arkadaşına, %66'sı okul arkadaşlarına, %61'i okul ya da iş dışındaki arkadaşlarına, %49'u anneme, %38'i erkek ya da kız kardeşime ve %36'sı babama yanıtını vermiştir.³⁸ Başka bir araştırmanın sonuçlarına göre ilk açılma genellikle aynı yaşta bir akrana yapılmaktadır. Araştırmaya katılanların dörtte üçü bir arkadaşlarına açıldıklarını belirtmekle birlikte, onda birinden biraz daha fazlası öncelikle ebeveynine açılmıştır.³⁹ Bazı çalışmalar ise belki de diğer LGBTİ+'ların artık görünür olması ve dolayısıyla ilk açılmanın alıcısı olmaya hazır olmaları nedeniyle, bireylerin açıldıkları ilk kişinin başka bir LGBTİ+ kişi olabildiğini göstermektedir.⁴⁰

Bu çalışmada elde edilen veriler yukarıda bahsedilen çalışmalarda elde edilen verilerle uyumluluk göstermektedir. Nitekim grafikten görüldüğü gibi, katılımcıların önemli bir kısmı ilk iki sırada çoğunlukla LGBTİ+ arkadaşlarına ve okul arkadaşlarına açıldığını belirtmektedir. Bunların dışındaki diğer arkadaşlar da dördüncü sıradadır. Annesine açılanların oranı üçüncü, babasına açılanların oranı altıncı sıradadır. Hem annesine hem de babasına açılanların oranı %6,5'tir (1140 yanıtta 74 yanıt).

Öncelikle kişinin başkalarına cinsel yönelimi konusunda açılması zor ve hassas bir süreçtir. Ancak bir okul arkadaşına ya da iş arkadaşına açılmak ile aile bireylerinden birine ve özellikle de ebeveynine açılmak daha da zorlayıcı bir süreç olabilir. Zira birçok ebeveyn, çocuklarının cinsel yönelimini başta inkâr eder, kabul etmekte güçlük çeker ya da olumsuz bir tepki veriyor olarak algılanır. Nitekim aileye açılmanın bireye sağladığı birtakım avantajların yanında şiddete maruz kalma, dışlanma gibi riskleri de bulunmaktadır.⁴¹ Örneğin çalışmamıza katılan bir katılımcı, arkadaş ve aileye açılma konusundaki farkı şöyle vurgulamaktadır:

Korku, heyecan, stres, kalbim duracak gibiydi, çok zordu. Aşık olduğum bir kişiye daha rahat açılmışım. Tarif edilemez bir duygu fırtınası, her şeyden biraz biraz ve çok yoğun (25 yaşında, cis erkek).

Yukarıda bahsedilen risklerin büyüklüğünün toplumdaki homofobi ve heteroseksizm düzeyiyle yakından ilgili olduğunu belirtmek gerekir. Dolayısıyla homofobinin yaygın olduğu bir ortamda, bireyin başkalarına açılmasının daha zor olacağını söylemek yanlış olmayacaktır. Kaldı ki bu tür toplumlarda heteronormatif olmayan kimlikler sosyal ve kültürel olarak kabul görmez ve şiddetli sosyal baskı, özellikle iş, aile, topluluk ve politik yaşamda olmak üzere günlük yaşamın çeşitli yönlerine yayılır.⁴² Buna karşılık pek çok LGBTİ+ ailesine açılmayı tercih etmektedir, zira gençlerin çoğunluğu ailelerine yakın olmayı ister ve eğer "sırrı saklarsa" aile ile geçirilen

³⁸ Kryzan, Christopher., Walsh, Jeff. (1998). The !OutProud!/Oasis Internet Survey of Queer and Questioning Youth, <https://eric.ed.gov/?id=ED419854> (Erişim tarihi: 7 Kasım 2021).

³⁹ D'agueli, Anthony R., Hershberger, Scott L. (1993). "Lesbian, Gay, and Bisexual Youth in Community Settings: Personal Challenges and Mental Health Problems", *American Journal of Community Psychology*, 21/4, 421-448, s. 433.

⁴⁰ Dubé, Eric M. (2000). "The Role of Sexual Behavior in the Identification Process of Gay and Bisexual Males", *Journal of Sex Research*, 37/2, 123-132; Savin-Williams, Ritch C. (1998). "...And Then I Became Gay": *Young Men's Stories*, New York: Routledge.

⁴¹ Ebeveynlerin verebilecekleri olumsuz tepkiler için şu çalışmalara bakılabilir: Goldfried, Marvin R., Goldfried, Anita P. (2001). "The Importance of Parental Support in the Lives of Gay, Lesbian, and Bisexual Individuals", *JCLP/In Session: Psychotherapy in Practice*, 57/5, 681-693; LaSala, Michael C. (2000). "Lesbians, Gay Men, and Their Parents: Family Therapy for the Coming-Out Crisis", *Family Process*, 39/1, 67-81; Rossi, Nicole E. (2010). "'Coming out' Stories of Gay and Lesbian Young adults", *Journal of Homosexuality*, 57/9, 1174-1191. Okuduğunuz bu çalışmada ailelerin verdikleri olumlu ve olumsuz tepkilere ilişkin veriler ileriki bölümlerde tartışılacaktır.

⁴² Ural ve Beşpınar, a.g.e., s. 248.

zaman eksiktir, belki gergindir ve ideal olandan uzaktır.⁴³ Ancak ileriki bölümlerde tartışacağımız gibi, birinin ailesine ya da sosyal çevresinden birine açılması sadece “anlatmak” değildir, aynı zamanda kabul görmekle ve daha da önemlisi özgürleşme ve onaylanma ile ilgilidir.⁴⁴ Çoğu zaman kişinin ailesine açılması, birey tarafından 'açılmanın özeti' olarak kabul edilir ve onlar için dışarıda olmanın ne anlama geldiğinin gerçek özünü somutlaştırır. Bir yandan aile üyelerine açılmamış olmak, ebeveynin istemedikleri halde sınırlarını öğrenmesiyle sonuçlanabileceği korkusuyla bireylerin başkalarına açılmasını da engeller. Bu nedenle, kişinin ailesine açılması, sosyal etkileşimin ve ilişkilerin yönetilme biçimlerini bile önemli ölçüde düzenleyebilmektedir.⁴⁵

Yukarıdaki tartışmalar çerçevesinde bu çalışmanın katılımcılarına açık uçlu olarak ailelerine açılmayı zorlaştıran ve kolaylaştıran faktörlerin neler olduğu sorulmuştur. Burada en genel olan sonuçları gösteren birkaç yanıt paylaşmak ve tartışmak istiyoruz.

Zorlaştıran faktörler olarak öne çıkan noktalardan ilki, ailenin kabul etmeyeceği, dışlanacağı, reddedileceği ve bu nedenle de aile ile ilişkilerinin bozulacağı türünden yukarıda bahsedilen olumsuz tepkilerden çekinmektir. İkincisi ise ailenin üzülmesine, imajının bozulmasına neden olma gibi korkulardır ve bunlar genellikle bir arada ifade edilmektedir.

Kabul edilmeme korkusu, yaşadığım heteroseksüel varsayılan ilişkiler nedeniyle biseksüelliğimin reddedilmesi, geçici bir evre olarak görüleceği korkusu (30 yaşında, cis kadın).

Bizim aile hem Ermeni hem Alevi. Bana çocukken “biz normaliz, herkesle aynıyız” diye öğretildi. Çoğunluğa karşı bizim bukalemunluğumuz buydu. Hetero olmamak bukalemunluğu bozabilirdi. Hayatı zorlaştırabilirdi... En azından ebeveynlerimin gözünde. Bu normal gibi yapma, açılmamı da açıldıktan sonraki süreci de biraz zorlaştırdı (37 yaşında, akışkan cinsiyet).

Gelecek tepkiyi öngörememek, en kötüsüne hazırlanmak, evde zaten iyi olmayan ilişkilerin daha da kötüleşmesi riski ki bu yüzden babama hala açılmıyorum (30 yaşında, trans kadın).

Birincisi, ailemin eşcinselliğe dair toplumsal-kültürel önyargıları. İkincisi ailemin olumsuz tepki vereceği ve ilişkilerimizin eskisi gibi olmayacağı korkusu (41 yaşında, akışkan cinsiyet).

Ne olduğunun anlaşılmasında, hakarete uğramak, direkt sapık damgası yemek ve geçici bir durum olduğunun dikte edilmesi (20 yaşında, akışkan cinsiyet).

Reddedilme, üzüntü ve kendini anlatabilme güçlüğü, onların yıpranması. Duygusal olarak bunu kaldıramayacak olmalarını düşünmem (44 yaşında, cis erkek).

Babamın kamu kurumunda çalışması ve benim açık kimlikli olmamın onu riskli bir duruma sokacak olmasından korkmam. Annemin paranoyak davranışlara sahip olması. Kardeşimle ve genel olarak ailemle sağlam bir ilişkimiz olmaması. Ciddi konular hakkında konuştuğumda beni dinlememeleri ve geçitirmeleri, yüzleşmekten korkmaları. Özellikle annemin imajlarını çok düşündüğü için benim bu imaja zarar vermenden korkması, anneme açıldıktan sonra annemin kardeşime açılmamı yasaklaması (22 yaşında, cis kadın).

Kız kardeşimin LGBTİ+ destekleyicisi olduğunu bildiğim için hiç zorlanmadım. 21 yaşında yönelimimi kabul ettiğimde ve kişiliğimin parçası olarak tanımladığımda anlattım kardeşime de. Başından beri destek olan

⁴³ Savin-Williams, Ritch. (2001). *Mom, Dad, I'm Gay: How Families Negotiate Coming out*, Washington DC: American Psychological Association. S. 27.

⁴⁴ Guittar, a.g.e., s. 33.

⁴⁵ Özyeğin, a.g.e., s. 217.

tek kişidir. Annem, ne yazık ki, arkadaş olarak tanıttığım partnerim bize geldiğinde bizi öpüşürken gördü. Mecburen açılmak zorunda kaldım yani. Annemin homofobik tavırları olduğunu seziyordum. Daha önce LGBTİ+'lardan ona bahsettiğim ve nabzını yokladığım olmuştu. Saygı duyuyorum elbette ama hoşlanmam vs. gibi sözler söylemişti. Açıkçası ona açılmaya hazır hissetmiyordum yaklaşık bir iki sene daha. Ama ne yazık ki planladığım gibi gitmedi. Bir hafta sonra da babama açıldım. Çünkü annem zorladı. Babama da anlatmam gerektiği konusunda baskı oluşturdu ne yazık ki. Babam da hoşlanmıyor, fakat anneme kıyasla homofobik olmayan bir tavırdadır. Beni asla dışlamayacağını veya müdahale etme, söz söyleme haklarının olmadığını dile getirdi. Tek ricası bunu kendi içimde yaşamamdı. Çevre baskısını sezdim bu noktada (23 yaşında, cis kadın).

Annem bekliyordum senden böyle bir şey demesine rağmen sanki dünyanın en büyük şoku ve kıyametmiş gibi davrandı. Sanırım bilip kabullenmeme önemli bir faktördü ailemin tepkisinde (28 yaşında, cis erkek).

Beni dinlemediler. Soru sormadılar. Zaten cevapları bildiklerine eminlerdi. Bir eşcinsel erkek olarak benim travesti olacağımı düşünüp buna karşı harekete geçtiler. Çünkü bunun tedavisi olan bir hastalık olduğunu düşünüyorlardı (24 yaşında, akışkan cinsiyet).

Bunların dışında "ailenin sahip olduğu heteronormatif kalıplar", "dindar olmaları", "sağ politik görüşe sahip olmaları", "bu konularda bilgisiz olmaları" gibi ifadeler katılımcıların çoğunlukla verdikleri yanıtlardır.

Yukarıdaki alıntılar dikkatle incelendiğinde, açılmanın yarattığı diyalektik gerilim daha bariz biçimlerde ortaya çıkmaktadır. Öncelikle, yapılan birçok çalışma, özellikle ebeveynlere açılmanın bireyin ruh sağlığı üzerinde önemli derecede olumlu bir etkiye sahip olduğunu vurgulamaktadır. Bu çalışmalarda başkalarına ya da ebeveynlere açılmak, algılanan ruh sağlığı ve esenliğinde, kaygıda azalma ve benlik saygısında artış da dahil olmak üzere olumlu değişikliklerle ilişkilendirilmiştir. Öznel iyi oluş ve yaşam doyumundaki kazanımlar da geniş ölçüde vurgulanmaktadır. LGBTİ+'lar ayrıca açılmanın kişisel ve sosyal kimliklerini olumlu yönde güçlendirmelerine ve dönüştürmelerine yardımcı olduğunu ifade etmektedir.⁴⁶

Diğer taraftan bu çalışmaya katılan bireylerin ifadeleri ışığında yukarıda bahsedilen çalışmaların, "dolabın" baskıcı ve kontrol edici karakterini göz ardı ettiğini ileri sürebiliriz. Şöyle ki, ebeveynlere açılmak, bir taraftan birey için rahatlatma işlevi görürken, diğer taraftan ebeveyn açısından çocuğunu kontrol etme ve baskılama işlevi de görmektedir. Nitekim "annemin kardeşime açılmamı yasaklaması", "tek ricası bunu kendi içimde yaşamamdı", "annem babama açılmam için zorladı", "bilip kabullenmemek önemli bir faktördü ailem için" gibi ifadelerin, dolabın bahsettiğimiz diyalektiğini gözler önüne serdiğini söyleyebiliriz. Zira dolap, normatif heteroseksüellik etrafında örgütlenmiş bir toplumun belirli yönlerini hem yeniden üreten hem de ona karşı çıkan bir uyum ve direniş stratejisi olarak görülebilir.⁴⁷ Bu anlamda paradoksal bir şekilde açılma süreci bazen ebeveynlere geldiğinde ne tam bir dışlanma karşımıza çıkar ne de dolabın ötesinde bir hayat vaat eder. Öyle ki, kişinin ebeveynine cinsel yönelimini/cinsiyet

⁴⁶ LaSala, a.g.e., 67; Savin-Williams, (2001), a.g.e., s. 30; Vaughan, Michelle D., Waehler, Charles A. (2010). "Coming Out Growth: Conceptualizing and Measuring Stress-Related Growth Associated with Coming Out to Others as a Sexual Minority", *Journal of Adult Development*, 17, 94-109, s. 95-96; Simons, Lisa, vd., (2013). "Parental Support and Mental Health Among Transgender Adolescents", *Journal of Adolescent Health*, 53, 791-793, s. 792. Özellikle eşcinsel ve biseksüel kadınların cinsel yönelimi ile zihinsel sağlığı arasındaki ilişkilere ilişkin 1997-2007 arasındaki literatürü değerlendiren bir çalışma için, bkz. Lhomond, B., Saurel-Cubizolles, M. J. (2009). "Orientation Sexuelle et Santé Mentale: Une Revue de la Littérature", *Revue d'Épidémiologie et de Santé Publique*, 57, 437-450.

⁴⁷ Seidman, a.g.e., s. 10.

kimliğini ifşa etmesi, onları bu gizli bilginin korunmasında ortak katılımcılar olarak ima ederek aslında dolabı destekleyici bir işlev görebilir. Ayrıca, bazı anne babalar, bilinçli bir ebeveyn, dolaplarını “düzgün” bir şekilde yönetmelerini sağlamak amacıyla çocuklarının günlük rutinlerini ve ilişkilerini sık sık yakından incelerler ve bu, açık sırrın gizli kalmasını sağlamada bağlantısallığın önemli bir rol oynadığını düşündürmektedir. Bu anlamda dolap, LGBTİ+’ların yaşamını/kimliğini kesin olarak yapılandırır, bunu gizlediği için değil, varlığını kontrol etmenin bir aracı olarak hizmet ettiği için. “Gizli konuyu bilmek, ama kabul etmeyi reddetmek” dinamiği çerçevesinde ebeveyn tarafından yönetilen dolap, gizli öznenin varlığını ortadan kaldırarak baskıcı otoritesini teslim eder.⁴⁸ Özellikle ekonomik, sosyal ve psikolojik açıdan ebeveynine bağımlı olmayan bireyler açısından ebeveynine açılma bir özgürleşme, ama bağımlı olan bireyler açısından dolabın yönetimini ebeveynine bırakma ve böylece de heteronormatif toplumun heteroseksüel ve ayrımcı değerlerini sürekli olarak yeniden üretme potansiyeline de sahiptir. Çünkü birey “dolaptan çıktığı” zaman bazı anne babalar “dolaba girmekte” ve ebeveynlik rolünden ayrılmaktadır.⁴⁹

Daha önce belirtildiği gibi, bu çalışmada katılımcılara ebeveynine açılmayı kolaylaştıran faktörler de açık uçlu olarak sorulmuştur. Buradaki ifadelerden yola çıkarak söylenirse, aileye açılmayı kolaylaştıran etkenler, (1) aile bireylerinin birbirlerine olan sevgisi ve bağlılığı, (2) aile bireylerinin dindar olmamaları ve daha liberal-sol politik düşüncelere sahip olması olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu son madde yukarıda vurguladığımız çelişkiyi de desteklemektedir. Zira aile bireyleri arasındaki bağlantısallığın azalması bireyler açısından aileye açılmayı daha kolaylaştırıyor gibi görünmektedir ya da aileye açılmak önemsiz bir hale gelmektedir belki de. Bu durum dolabın baskıcı ve kontrol edici etkisini de azaltabilir. Açılmayı kolaylaştıran faktörlere ilişkin verilen yanıtlardan bazıları aşağıda verilmiştir.

Bu zamana kadar hep demokrat görüşlü olduklarını ileri sürmeleri, el alemi değil çocuklarını tercih etme alışkanlıkları (48 yaşında, cis kadın).

Sol görüşe daha yakın olmaları, dindar olmamaları ve muhafazakâr olmamaları kolaylaştırdı (20 yaşında, cis kadın).

Zaten ben açılmadan önce ablamın bir sürü LGBTİ+ arkadaşı vardı ve hep LGBTİ+’ların haklarını savunan biriydi ailem (30 yaşında, trans kadın).

Konu hakkında o dönem hiçbir bilgileri yoktu. Ancak bana olan sevgileri durumu kolaylaştırdı (24 yaşında, non-binary).

Beni o zamana dek her konuda desteklemiş olmaları ve geleneksel değil bilime inanan bir ailem olması. Yine de babamla konuşmak hala çok zor (33 yaşında, akışkan cinsiyet).

Ailemin politik görüşü ve dindar olmaması kolaylaştırdı diye düşünüyorum. Annemin feminist olması ve desteği ise en büyük şansım (30 yaşında, cis kadın).

Toplumsal cinsiyet rollerini yıkmaya yönelik bir ev geleneğimiz vardı hep. Öyle yetiştim. Açılırken de bundan güç aldım (37 yaşında, akışkan cinsiyet).

Beni seviyorlardı. “İyileşmemi” istiyorlardı. Beni evden atmak ya da öldürmek gibi bir planları yoktu (24 yaşında, akışkan cinsiyet).

⁴⁸ Özyeğin, a.g.e., s. 216-217.

⁴⁹ D’Amico, Émilie., vd. (2012). “Réactions des Parents à la Suite du Dévoilement de l’Orientation Sexuelle de leur Enfant Gai, Lesbienne ou Bisexuel”, *Nouvelles Pratiques Sociales*, 24/2, 120-139, s. 124.

Çok dindar insanlar değiller, evde içinde LGBTİ+ karakterler olan filmler izleyebiliyorduk beraber (22 yaşında, cis kadın).

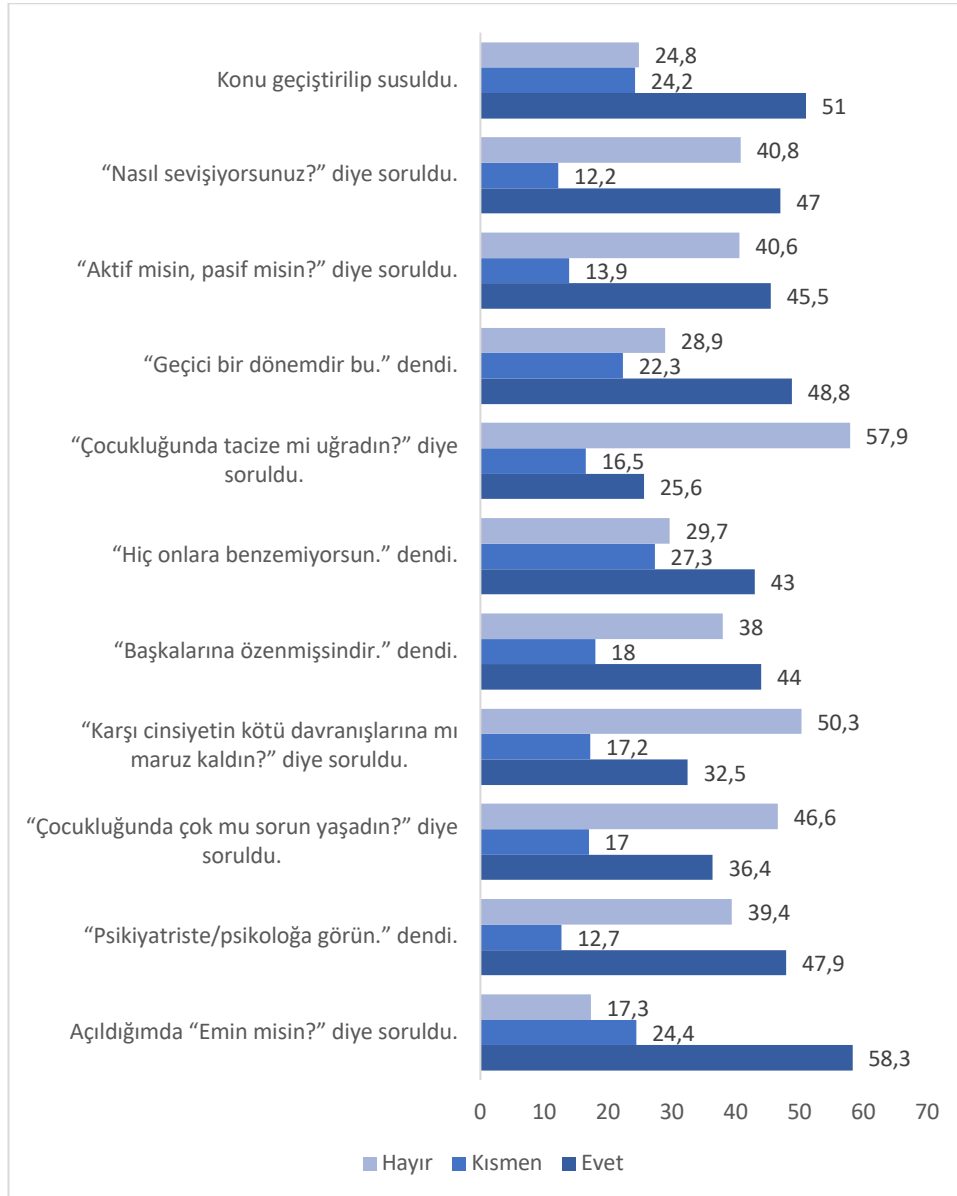
Daha önceden başkalarına açılmış olmak, bölgenin gelişmişlik düzeyi, ailemin eski “ben”e olan sevgileri, çaresizlikleri (17 yaşında, trans kadın).

Kardeşimin bilmesi ve ekonomik olarak güçlenmiş olmam (33 yaşında, trans erkek).

Kardeşimle ilişkim çok iyi ve bu konularda kafası açık bir insan. Annemse karakter olarak anlayışlı veya anlamaya çalışan bir kadın (29 yaşında, akışkan cinsiyet).

Çevrelerine kısmen ya da tamamen açılan LGBTİ+'lar zaman zaman birtakım tepkilerle karşılaşmaktadır. Nitekim birey açılana kadar genellikle heteroseksüel olduğu varsayılır. Bu çerçevede katılımcılara çevrelerine açıldığında ne tür tepkilerle karşılaştıkları sorulmuştur. Aşağıdaki grafik bu soruya verilen yanıtları göstermektedir.

Grafik 12: İlk Açılmada Çevreden Gelen Tepkiler

Katılımcıların yaklaşık %45'i doğrudan doğruya, yaklaşık %20'si ise kısmen ya da ima yolu olarak bu tür sorular ve tepkilerle karşılaştığını belirtmektedir. Bu türden tepkilerle hiç karşılaşmadığını belirtenlerin oranı ise yaklaşık %35'tir.⁵⁰

Çalışmada özel olarak aile bireylerinin ve akraba çevresinin tepkileri de ayrı ayrı sorulmuştur. Türkiye'de yapılan bazı çalışmalar, yukarıda sunulan verilerle uyumlu olarak ailenin LGBTİ+'ların hayatını çoğunlukla kısıtlayan bir kurumu temsil ettiğini göstermiştir. Çocuğunun heteroseksüel olmayan arzuları olduğunu keşfettikten sonra ebeveyninden gelen yaygın tepkiler arasında çocuğu tedaviye zorlamak, konuyu görmezden gelmek veya çocuğu cinselliğini başkalarına açıklamamaya zorlamak sayılabilir.⁵¹

Eşcinsel ilişkilerde aktif veya pasif rolü kelimelerin zımnı anlamıyla da toplumun ataerkilliğinden beslenmekle birlikte "erkeklığın" yüceltilmesini içermektedir. Özellikle erkek eşcinsel katılımcıların daha fazla yanıtladığı bu soruda, ebeveynin eşcinsel ilişkideki rolü sorguluyor olması, her koşulda erkeklığın ne denli önemli ve sürekli korunması gereken kaygan bir zeminde olduğunu da başka bir açıdan hatırlatmaktadır.

Diğer taraftan başka bazı çalışmalar, ailelerin tepkilerini genel olarak üç grupta toplamaktadır. Buna göre aileler *destekleyici* bir tepki gösterebilirler. Destekleyici tutum, daha çok ebeveynin çocuklarının mutluluklarına odaklanması ile ortaya çıkar. Destekleyici aileler öğrenmeye açıktır ve bu konuda işbirliğine de yatkındırlar. İkinci grup aileler *koşullara bağlı olarak destekleyici* bir tutum sergilerler. Bu tür aileler çocuklarının cinsel yönelimini/cinsiyet kimliğini kabullenmiş olarak görünürler. Ancak çocuklarını başkalarına açılmamaları, ev dışında cinsiyet normlarına uygun davranmaları vb. gibi konularda baskı altına alırlar. Bu ise çocuk ile aile arasında bir iletişimsizliğe yol açabilmektedir. Üçüncü bir tutum *yargılayıcı* tepkilerdir. Bu tür tutumlar çocuğun sosyal, psikolojik ve ekonomik olarak desteklenmemesi, evden atılması, eve kapatılması vb. gibi sonuçlar yaratır.⁵²

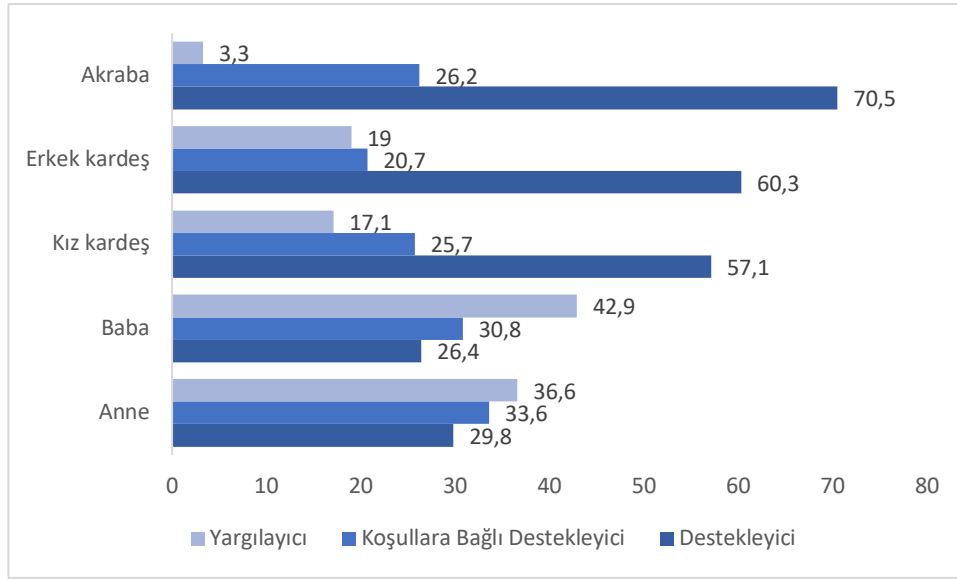
Bu çalışmada katılımcılara anne, baba, kardeşler ve akraba çevresinin yukarıda bahsedilen üç tepkiden hangilerini gösterdikleri sorulmuştur. Aşağıdaki grafik bu soruya verilen yanıtları göstermektedir.

Grafik 13: Aile Bireylerinin Tepkileri

⁵⁰ Aynı sorular başka bir çalışmada da sorulmuştur. Bahsedilen çalışmada bu sorulara evet yanıtı verenlerin oranı daha yüksek görünmektedir. Bkz., Lambdaistanbul, a.g.e., s. 83 ve devamında.

⁵¹ Wimark, a.g.e., s. 664.

⁵² Kaptan, Seven. (Tarihsiz). "Ailelerin Kabul Süreçleri", *LGBTİ Açılma Süreçleri*, Necip Varan (ed.), İstanbul: SPOD, 46-51, s. 48.

İlginç bir biçimde akraba çevresi, en çok destekleyici tutum gösterenler olarak karşımıza çıkmaktadır.⁵³ Bunun arkasından erkek kardeşler ve kız kardeşler gelmektedir ki bu, beklenen bir sonuçtur. Yine toplumun ataerkil yapısı düşünüldüğünde beklenen bir sonuç olarak annelerin destekleyici tutumları babalara göre bir miktar daha yüksektir.

Destekleyici, koşullara bağlı destekleyici ya da yargılayıcı tutumların ailenin dindarlık düzeyi ile yakından bağlantılı olduğu görülmektedir. Aşağıdaki tablo bu ilişkiyi göstermektedir.

Tablo 7: Ailenin Dindarlık Düzeyi ile Anne ve Babanın Tepkileri Arasındaki İlişki

Ailenin Dindarlık Düzeyi	Anne			TOPLAM	Ki-kare
	Destekleyici	Koşullara Bağlı Destekleyici	Yargılayıcı		
Dindar Değil	60,5	46,5	17	39,8	18,572**
Orta Düzeyde	31,6	37,2	55,3	42,2	
Dindar	7,9	16,3	27,7	18	
TOPLAM	100	100	100	100	

**p < .01

Ailenin Dindarlık Düzeyi	Baba			TOPLAM	Ki-kare
	Destekleyici	Koşullara Bağlı Destekleyici	Yargılayıcı		
Dindar Değil	65,2	42,9	25,6	41,1	13,020*
Orta Düzeyde	26,1	50	46,2	42,2	
Dindar	8,7	7,1	28,2	16,7	

⁵³ Burada bir noktayı açıklamak gerekiyor. Anket uygulamasında akrabalar tek tek sorulmamış, genel olarak "akraba çevresi" olarak belirtilmiştir. Bu nedenle tek bir akrabaya açılmış ve o da destekleyici bir tutum sergilemişse, ankete katılanlar "destekleyici" seçeneğini işaretlemiş olabilirler. Ya da birden fazla akrabaya açılmış ve bunlardan sadece birkaçı destekleyici tutum sergilemişse ankete katılanlar yine "destekleyici" seçeneğini işaretlemiş olabilirler.

TOPLAM	100	100	100	100	
--------	-----	-----	-----	-----	--

*P < .05

Görüldüğü gibi ailenin dindarlık düzeyi, gösterilecek tepkiyi de etkilemektedir. Hem anne hem de baba için düşünüldüğünde, ailenin dindarlık düzeyi yükseldikçe destekleyici tutum azalmakta ve yargılayıcı tutum artmaktadır. Benzer bir ilişki ailenin politik görüşüyle de kurulmaktadır. Genel olarak politik görüş soldan sağa doğru gittikçe destekleyici tutum azalmakta, yargılayıcı tutum artmaktadır (hem anne hem de baba için $P < .05$). Bu konuda ailenin sosyo-ekonomik düzeyi ile anlamlı bir fark ortaya çıkmamaktadır.

Daha önce belirtildiği gibi bireylerin başkalarına açılmasının getirebileceği risklerden birisi de şiddete maruz kalmadır. New York'ta eşcinsellere yönelik bir sosyal eğitim kurumu olan Hetrick-Martin Enstitüsü, bu gençler arasında en yaygın görülen sorunlardan birinin ebeveyn ve diğer aile üyeleriyle ilişkiler olduğunu belirtmektedir. Bu gençler kendilerini soyutlanmış ve yabancılaşmış hissetmekteydiler ve aileleri eşcinsel olduklarını öğrendiklerinde olacıklardan korkmuş ve şiddetle karşılaşmayı ve evden atılmayı beklemişlerdi.⁵⁴ Gerek toplum içerisinde gerek aile içerisinde LGBTİ+'lar şiddetin her türüne maruz kalabilmektedir ve bu durum açılmayı ya da kapalı olmaya karar vermeyi oldukça etkilemektedir.⁵⁵ Bu çerçevede bu çalışmanın katılımcılarına açıldıktan sonra genel anlamda bir şiddete maruz kalıp kalmadıkları sorulmuştur. Katılımcıların %9,9'u sadece bir kez, %41,9'u ise birden fazla kez şiddete maruz kaldığını ifade etmiştir. Katılımcıların %48,2'si ise hiç şiddete maruz kalmadığını belirtmektedir. Dolayısıyla %50'den biraz daha fazlası en az bir kez şiddete maruz kalmıştır.

LGBTİ+'lara yönelik görünmezleştirilen ve yeniden üretilen şiddet biçimlerinin yoğunluklu olarak gözlemlendiği yerlerden biri aile/ev içidir. Şiddetin her zaman bir alt metin olarak mevcut olduğu "kutsal aile" ve "yıkılmaması gereken yuva", şiddetin gizlendiği ve yeniden üretildiği bir kurumdur aslında. Aile içi şiddet ve erkek şiddeti üzerine yapılan çalışmalar "güvenli", "sıcak", "sevgi dolu" olarak tanımlanan ailenin, gerçekte toplumda en yoğun şiddetin yaşandığı kurum olduğu noktasında ortaklaşmaktadır.⁵⁶

Bu konudaki görüşümüzü biraz daha genişletebilmek için katılımcılara, özellikle anne ya da babalarından⁵⁷ yaşamları boyunca ne tür bir şiddete maruz kaldıkları sorulmuştur. Aşağıdaki grafik bu soruya verilen yanıtları göstermektedir.

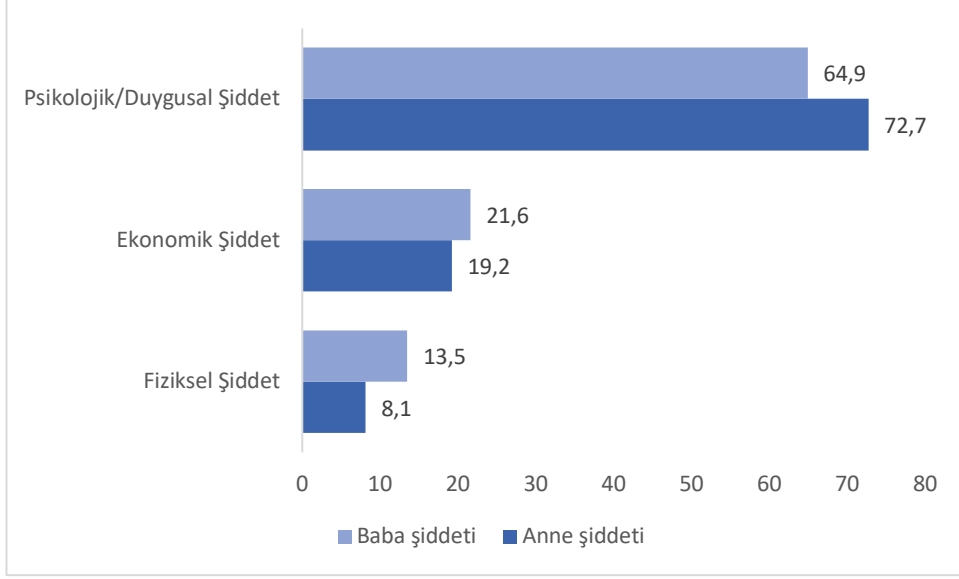
Grafik 14: Kim Tarafından Ne Tür Bir Şiddete Maruz Kaldı

⁵⁴ Savin-Williams, (2001). a.g.e., s. 26-27.

⁵⁵ Bazı çalışmalar bilinçsizce yapılan düşmanca ve saldırgan söylemlerin bile LGBTİ+'ların açılmasında olumsuz etkisini göstermiştir. Bkz., Grelier, A., vd. (2021). "Être Lesbienne, Gay ou Bisexuel-le dans une Organisation Française: Le Rôle des Micro-Agressions Homonégatives et l'Effet Médiateur du Climat de Diversité Sexuelle dans le Choix de Dévoiler ou Dissimuler son Orientation Sexuelle", *Pratiques psychologiques*, 27/1, 1-17, s. 11.

⁵⁶ Mutlu, Yeşim., Tosun, Mehtap. (2021). "Mesafeleri Aşan Ses(sizlik): Diyarbakır'dan Çanakkale'ye Güven(siz)lik Anlatıları", *Reflektif*, 2/1, 103-108, s. 105.

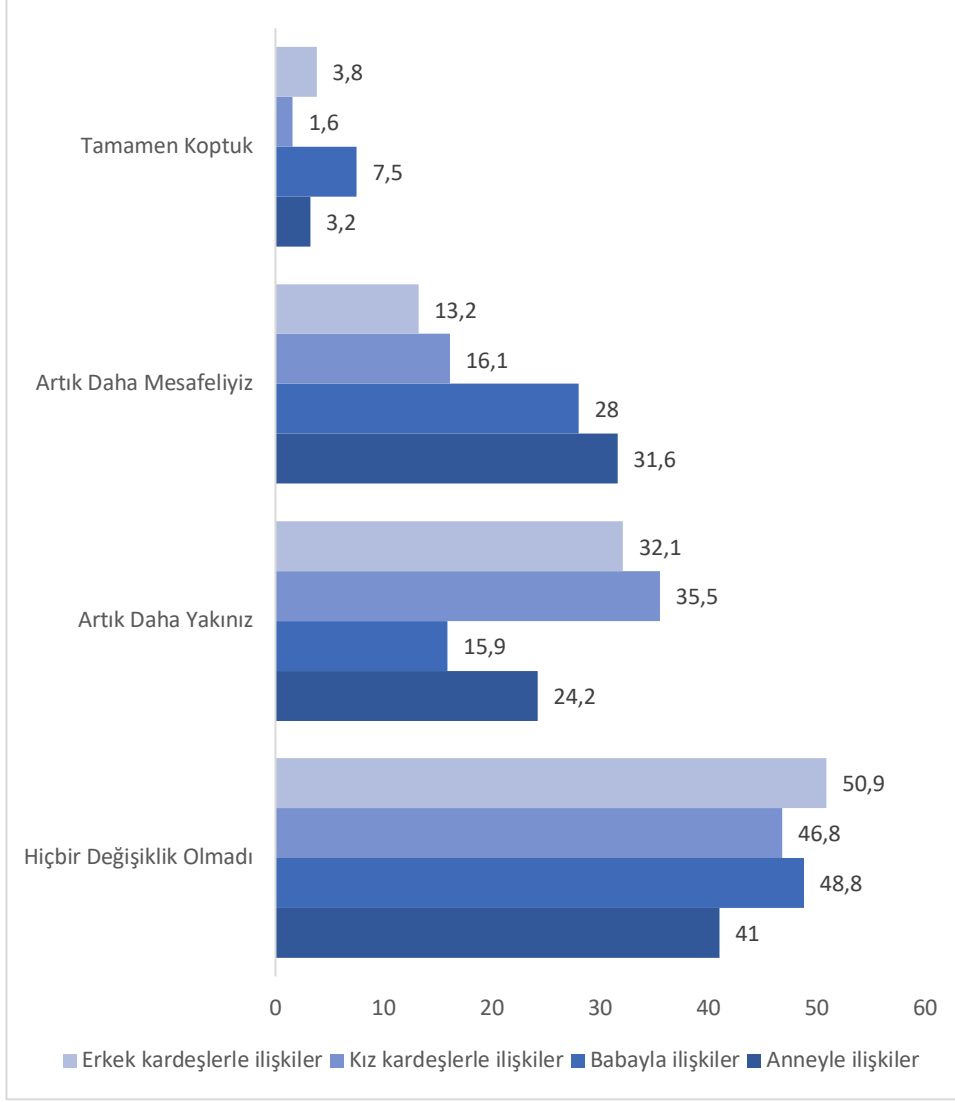
⁵⁷ Bu soruda erkek, kız kardeşler, partner/sevgili/eş ve akraba şiddeti de sorulmuştur, ancak bunlardan istatistiksel olarak anlamlı olabilecek bir sayıda şiddet rapor edilmemiştir.

Yukarıdaki grafikten anne ve babalar arasındaki kısmi farklılıkları görmek olanaklı. Nitekim, fiziksel ve ekonomik şiddet az bir farkla da olsa daha çok babalar tarafından uygulanırken, psikolojik/duygusal şiddet yine az bir farkla anneler tarafından daha fazla uygulanmaktadır. Yine de LGBTİ+'ların açıldıktan sonra anne ve baba tarafından karşılaştıkları en önemli şiddet biçimi psikolojik/duygusal şiddet olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu çalışmaya katılanların %34,1'i gerek aile bireyleriyle gerekse diğer insanlarla ilişkilerinin açıldıktan sonra kısmen bozulduğunu, %31,8'i tamamen bozulduğunu belirtmiştir. Hiçbir ilişkisinin bozulmadığını belirtenlerin oranı %34,1'dir. Dolayısıyla katılımcıların yaklaşık üçte ikisinin diğer insanlarla ilişkilerinin kısmen ya da tamamen bozulduğu söylenebilir. Bu sorunun arkasından ilişkisi bozulduysa aile bireyleri arasında kimlerle bozulduğu sorulmuştur. Aşağıdaki grafik bu soruya verilen yanıtları göstermektedir.

Grafik 15: Aile Bireyleri Arasında İlişkinin Bozulduğu Kişiler

Çalışmaya katılanların önemli bir çoğunluğunun anne, baba, kız ve erkek kardeşlerle ilişkilerinde hiçbir değişiklik olmadığını belirttikleri görülmektedir. Yine de kız ve erkek kardeşlerin annelere göre, annelerin de babalara göre daha destekleyici ve kabullenici bir tavır sergilediklerini söylemek yanlış olmayacaktır.

Yetişkin yaşamı üzerine yapılan araştırmalar, yetişkin olan çocukların psikolojik, sosyal ve mesleki başarılarının, ebeveynin ebeveyn yeterliliği algısını etkilediğini göstermektedir. Ancak homofobinin devam ettiği bir toplumda, çocuğunun eşcinsel, trans veya biseksüel olduğunu öğrenmek, bazı anne babalarda ebeveyn yetersizliği, yabancılaşma, beklentilerine karşı başarısızlık ve sevdikleri değerlerin reddi gibi duygular uyandırmaktadır.⁵⁸ Bazı insanlar, bir yanda çocuklarına duydukları sevgi, diğer yanda kendi LGBTİ+'lara ilişkin algıları ve çevrelerindeki insanlar arasındaki çelişki nedeniyle rahatsızlık duyarlar. Bazı durumlarda dışarı çıkmak, ebeveyn ve çocuk arasında zaten sorunlu olan ilişkiyi şiddetlendirirken, bazı durumlarda ise ilişkiyi sağlamlaştırmaktadır.⁵⁹

⁵⁸ D'Amico, vd. a.g.e., s. 123-124.

⁵⁹ Savin-Williams ve Ream, a.g.e., s. 435.

Ebeveynin açılmaya yönelik tepkilerini anlamaya çalışan birçok çalışma, ölümlü başa çıkma aşamaları olarak bilinen Kübler-Ross aşamalarını kullanmaktadır.⁶⁰ Daha doğrusu ebeveyn, çocuklarının kendi heteroseksüel hayallerini gerçekleştiremeyeceğinin keşfine öncelikle keder ve yaşla tepki vermektedirler. Anne ve babalar, bu keşfin yarattığı ilk şoktan sonra Kübler-Ross'un betimlediği aşamalara benzer bir dizi aşamada ilerler: İnkâr, öfke, pazarlık, depresyon ve kabul.⁶¹

Savin-Williams bu aşamaları kısaca şöyle açıklamaktadır:

Şok, gençleri en çok korkutan içgüdüsel bir tepkidir. Anne ve babalar “Sen benim çocuğum değilsin” der ya da ebeveyn-çocuk ilişkisini sonsuza kadar bozacak şeyler yapabilirler (çocuğu dövmek ya da maddi desteği kesmek gibi). Ebeveyn tepkilerini yas tutma modeline göre analiz eden çalışmaların gösterdiği bir başka tepki, ebeveynin az önce duydukları bilgiyi *inkâr* etmeleridir. İnkâr, bir tampon bölgedir ve ebeveynin dengelerini yeniden kazanmaları için bir zaman sağlar. Anne babalar belki bir düzeyde gerçeği bilirler, ama buna inanmayı reddederler, çocuğun bu yönelimini yalnızca bir aşama olarak görürler ya da karşı kanıt arayışına girerler. Ancak inkâr, çocuğun heteroseksüel olmayacağına dair karşı kanıtlar o kadar bunaltıcı hale gelmeden önce, kontrol duygusu ortadan kalkıncaya kadar sürebilir. Statüko kaçınılmaz olarak değişir ve anne babalar ajitasyondan dehşete ve bazı durumlarda *öfke*ye kadar tepki verebilirler. Bu aşamadan sonra *pazarlık* aşaması gelir. Pazarlık, heteroseksüel olmayan bir çocuğa sahip olmanın bir sonucu olarak anne ve babanın hissettiği suçluluk duygusunu ertelemeye veya hafifletmeye çalışan bir ebeveyn tepkisidir. Ayrıca zayıf ebeveynlik becerileri nedeniyle bunun ortaya çıktığı düşüncesini ortadan kaldırmak için gösterilen bir tepki de olabilir. Dindar anne babalar, Tanrı'ya bu durumu değiştirmesi için dualara başlayabilir. Bu nedenle çocuklarıyla pazarlık ederler ve hiç olmamış gibi davranırlar, ama maddi yardımları kesmezler veya çocuğu evden atmazlar. Bir diğer aşama olan *depresyon* ve bazı durumlarda boyun eğmiş hoşgörü, daha önce içe dönük olarak yaşanan öfke olarak kabul edilir. Anne ve babaların çocuklarının durumunu sonucu değiştirecek kadar erken tanımadıkları ya da bir çocuğun cinsel yöneliminin farklı olmasına neden olan türden bir ebeveyn oldukları için hissettikleri suçluluk duygusudur. Son aşama olan *kabul* ise destek grupları, eğitim materyalleri, kitle iletişim araçları sunumları ve tesadüfi olaylar tarafından başlatılabilecek bir süreçtir. Belki de sadece zamanın geçmesi ve geçmişteki tüm çabaların başarısızlığa uğradığının giderek daha fazla farkına varılmasıdır, nihayetinde çocuklarının yönelimi halihazırda değişmemiştir. Kendi acılarının ve suçluluklarının ötesine geçerek çocuklarının “kötü” durumunu düşünürler.⁶²

Yukarıda bahsedilen ebeveyn tepkilerini anlayabilmek için bu çalışmada anne ve babaların çocuklarına yönelik davranışlarına ilişkin literatür gözden geçirilerek araştırmacılar tarafından hazırlanan birtakım sorular yöneltilmiştir. Aşağıdaki tablo bu soruya verilen yanıtları göstermektedir.

Tablo 8: Açılmadan Sonra Anne ve Babanın Davranışlarındaki Değişimler

⁶⁰ Denes, Amanda., Afifi, Tamara D. (2014). “Coming Out Again: Exploring GLBQ Individuals’ Communication with Their Parents After the First Coming Out”, *Journal of GLBT Family Studies*, 10/3, 298-325, s. 301.

⁶¹ Savin-Williams, (2001). a.g.e., s. 33.

⁶² Sawin-Williams, (2001). a.g.e., s. 34-45.

Davranışlar	Anne			Baba		
	Geçmişte Oldu (%)	Halen (%)	Hiç Olmadı (%)	Geçmişte Oldu (%)	Halen (%)	Hiç Olmadı (%)
Bana karşı daha anlayışlı oldu.	4,1	52,8	43,1	3,8	48,7	47,4
Beni eskisinden daha çok baskılama ve kontrol altına alma eğiliminde.	24,4	25,2	50,4	16	20	64
Beni onaylamasa da saygı duyduğunu söylüyor.	16,4	22,4	61,2	6,7	32	61,3
Benim adıma daha fazla endişelenmeye başladı.	23,1	50,4	26,4	6,7	34,7	58,7
Aramızdaki duvarların kalktığını düşünüyor.	6,7	37,8	55,5	8,1	24,3	67,6
Bana eskisinden daha korumacı davranıyor.	10,7	37,7	51,6	6,7	21,3	72
Sağlığımdan endişe duyuyor.	9,3	45,8	44,9	10,7	28	61,3
Bana eskisinden daha çok güvendiğini söylüyor.	5,1	20,5	74,4	2,7	24,3	73
Cinsel yönelimimle ilgili olarak kendini suçluyor.	29,5	19,2	53,3	16,2	12,2	71,6
Cinsel yönelimimle ilgili olarak başkalarını suçluyor.	26,5	19,7	53,8	19,7	15,8	64,5
Benimle olan ilişkisinde sınırlara daha fazla saygı duyuyor.	3,4	40,7	55,9	5,3	36	58,7
Cinsel yönelimimi daha fazla kişiye açmam konusunda endişeleniyor.	13,2	53,7	33,1	16	34,7	49,3
Çevremdeki tüm arkadaşlarımla cinsel yönelimlerimi sorguluyor.	18,5	30,3	51,2	14,7	20	65,3
Yalnızca benim için değil, diğer LGBTİ+ arkadaşlarımla için de bir şeyler yapmak istiyor.	5,8	27,3	66,9	-	14,7	85,3

Yukarıdaki verilerden yola çıkarak, bu çalışmaya katılanlar çerçevesinde anne ve babaların önemli bir çoğunluğunun ne tam olarak kabul etme ne de tamamen reddetme gibi bir tavır takınmadığını; daha çok görmezden gelme, hiç olmamış gibi davranma aşamasında olduğunu söylemek mümkün görünüyor. Yani halihazırda pazarlık aşamasında olan ebeveyn oranının bu çalışmada oldukça fazla olduğunu söylemek mümkün. Burada iki dinamik rol oynuyor gibi görünmektedir. Bunlardan birincisi, daha önce de belirttiğimiz “gizli konuyu bilmek, ama kabul etmeyi reddetmek” tavrıdır ki bu, “dolaptan çıkan” kişinin yerine “dolaba girip kontrol etme” çabası biçiminde ortaya çıkıyor. Görmezden gelmeyi ortaya çıkaran ikinci dinamik, “başkalarının bilmesinden korkma” biçiminde görülüyor. Tam da burada daha önce bahsettiğimiz bağlantısallık konusu devreye giriyor.

Bu çalışmaya katılan 183 kişinin çoğunluğu, açık uçlu sorulan bir soruda ebeveynin çoğunlukla görmezden geldiğini vurgulamıştır. Yukarıda bahsettiğimiz her iki dinamiği destekleyen birkaç örnek aşağıda verilmiştir.

Genel olarak bunun bir heves olduğu söylemini çok duydum. Annem hala kabullenmek istemiyor, fotoğraf paylaşmama izin verilmiyor, olay çıkıyor paylaşınca. “İğrençsiniz, iticisiniz, aklım almıyor nasıl yapabiliyorsun bunu” gibi söylemlere maruz kalıyorum. Babam sessiz kalmayı tercih ediyor. Etrafın bilmesini istemiyor, bu yüzden fotoğraf paylaşmam konusunda annemle hemfikir. Teyzem hasta

olduğumu ve psikolog yardımına ihtiyacım olduğunu söylüyor. Erken ergenlik döneminde açılmış insanlar, ben 23 yaşında açılmışım ve geçmiş bu, yalanmış, hevesmiş, teyzeme göre. Annemi de dolduruyor ne yazık ki. Teyzem öğrendikten sonra annemden de benzer argümanlar duydum. Ne yazık ki homofobi ile mücadele etmek durumundayım genel olarak ailemde. Umarım her şey düzeler günün birinde. Her ne kadar yok sapsalar da biz buradayız çünkü (23 yaşında, cis kadın).

Duygularıma, deneyimlerime kulak verilmemesi beni gerçekten çok üzdü ve üzmeğe de devam ediyor. Aramızdaki ilişkiyi anlamlandırmakta zorluk çekiyorum. Aile gibi değiliz, birbirimizi seviyor muyuz bilmiyorum. Hala kendi istedikleri gibi yaşamamızı istiyorlar. Ayrıca sanki hiç açılmamışım, aramızda hiç açılmaya dair konular konuşulmamış gibi davranılması da çok yıpratıcı. Sanki benim varlığım yok sayılıyormuş gibi (28 yaşında, non-binary).

Ailem benimle konuşmuyor, ama bu konuşmama bir ret bile değil. Öyle ki bazı anlar tamamen reddedilsem çok daha kolay olabilirmiş gibi geliyor. Susuyorlar ve bu suskunluk ne yapacaklarını bilmemekten kaynaklı gibi. Ama benim bu bilinmezliği gidermeme de bir izinleri yok. Evet, çocuklarının eşcinsel olduklarına dair bilgileri var, fakat ilerisi yok ve onlar için düşünülemez. Konu açıldı mı hemen kapatılır. Korktuklarını düşünüyorum, ama bu korkunun beni üzmeğe ya da beni kaybetmekten çok elalem ne der korkusu olduğuna adım gibi eminim. Bu yüzden bir gün evden atılacağımı bilerek yanlarında yaşamaya devam ediyorum (22 yaşında, trans erkek).

Ailelerin eşcinsel çocuklarına sadece “saygı duyar” bir mesafede durması, ancak heteroseksüel kardeşlerin evlilik süreçlerini hayatlarının her sosyal alanında desteklemeleri arasında büyük bir boşluk oluşuyor. Eşcinsellerin sağlıklı, uzun ilişkiler kurabilmeleri için aile desteğini hissetmeleri çok önemli. Bunun için de ailenin bu konuyu üçüncü kişilerle paylaşmadan “kabul ettim, saygı duyuyorum” demesi, aslında kabul etmemekle aynı şey. Ailelerin “kabul ettim” derken “hangi üçüncü kişilerle bunu paylaşabiliyorum” diye düşünmesi gerekir. Eğer üçüncü kişilere bunu anlatabiliyorsa çocuk gerçek bir destek hissederek ve ilişki içerisinde kendini daha özgüvenli hissederek daha sürdürülebilir ilişkiler konusunda güçlenebilir. Gerçek destek bu olur, köstek olmamak diye bir destek olmuyor (40 yaşında, cis erkek).

Ben gönderdiğim bir e-posta doğrultusunda yakalandım. Herkes bunun iyileşecek bir şey olduğunu düşündü. Burada önemli ayrıntı şu an açık ve özgür olsam da hala kafalarındaki “başa gelen bir husumet” algısı değişmedi. İyileşmiyorsa böyle kabul edeceğiz diye düşünülüyor (24 yaşında, akışkan cinsiyet).

Açılma sürecimde 17 yaşındaydım ve açıldıktan sonra o dönemdeki partnerimle görüşmem kısıtlanmış, her hareketim, her dışarı çıkışım kontrol altına alınmıştı. Zorla psikiyatra götürülmüştüm. Annem dindar bir insan olmamasına rağmen evde Kur’an okumaya başladı ve bu tavırları beni daha da uzaklaştırdı kendinden. Babamın bu süreçte annem yanımda olmadığına benimle destekleyici şekilde konuştuğu olsa da annemin tavırlarının önüne geçecek bir şey yaptığına şahit olmadım. İkisinin farklı düşüncülerinin aralarında soruna yol açabileceğini düşünüp kendimi suçladım. Kardeşimle iletişimim çok azaldı ona açılmam yasaklandığı için. Annemin aşırı korumacı tavırlarının beni değil de kardeşimi ve kendilerini korumak için olduğunu düşünmeye başladım. Birkaç sene boyunca sürekli yalan üstüne kurulu bir iletişimimiz oldu ve sanki ben onlara hiç açılmamışım gibi davrandık (22 yaşında, cis kadın).

Annem ve ablamın ilk öğrendiği dönem 21 yaşındaydım. O dönem lezbiyen beyanım vardı. Yaz tatilinde Ankara’dan zorla Bursa’ya getirildim, zorla terapiye gönderildim. Annem tarafından sürekli kontrol edildim, evden dışarı çıkmak bile sorun oldu. Ablam her şeyi denemeye çalıştığı için sınırlı olduğumu söyledi. Sonradan öğrendim, beni götürdükleri psikolog kılıklı kadın “heves bu, geçer, korkmayın” demiş. Sonra yaklaşık 12 yıl asla bu konu konuşulmadı. Ta ki geçen yıl ben cesaretimi toplayıp mastektomi ameliyatımı olmaya karar verene kadar. Anneme ve ablama trans olarak açıldım. Ameliyatımı oldum. Şu an ablam koşulsuz destek. Annem ise süreci daha ileri taşımadığım sürece bu halimle okey olduğunu söylüyor. Anne ve babalar önümüze koydukları bir engeli aştığımız anda hemen yeni bir engel koyup onun pazarlığını yapıyor. 34 yaşındayım ve hala nasıl baş edeceğimi bilmiyorum (33 yaşında, trans gender).

Aslında tam olarak kafamdaki açılma ile gerçekleşen aynı değildi. Ben daha rahat edebilirim diye düşünüyordum çünkü (maalesef ki erkek olarak dünyaya gelip cinsiyetiyle memnun olan ve heteroseksüel olan erkekler) insanlar aileleriyle, arkadaşlarıyla vs. sevdikleri, beğendikleri kişiler hakkında rahatça konuşabiliyor. Ben de tam olarak bunu düşünerek açılmam gerektiğini düşünmüştüm, fakat geldiğim

noktada bu durumu en iyi anlar dediğim kişiyle bir şey paylaşmak istesem, hatta değil bir şey paylaşmak ima eden bir durum olsa bile gözlerin birbirinden kaçtığını fark ediyorum. Yer yer bu durumu anlayabiliyorum, ama anladığım beni kırmadığı ve üzmediği anlamına gelmiyor. Bu durum insana biraz bu yolda yalnızsın dedirtiyor (22 yaşında, trans kadın).

Kolayca hak ihlali denebilecek tepkiler veremeyeceklerinin farkında oldukları için daha sinsi olan duygusal şiddet, kabul etmeme, ciddiye almama, üstünü örtmeye çalışma, inkâr etme, başkalarına özendiğimi düşünme ve değişeceğini bekleme gibi tepkilerle karşılaştım. Sağ olsunlar içselleştirilmiş bifobime katkıları oldu bunların ve terapi masraflarıma (30 yaşında, cis kadın).

Keşke varoluşumuzun parçasını, varoluşsal bir gerçekliği hastalık olarak görmeselerdi çünkü insan, doğumundan ölümüne kadar yaşamı boyunca ebeveynleri tarafından saygı görmek istiyor. Saygının olmadığı bir ilişkide de güvenli bağlanma gerçekleşmediği için insan onların yanında koca bir hiçlik bulutunun içinde tutsak edilmiş gibi hissediyor. "Seviyoruz, koruyoruz" adı altındaki sözde ilgili ebeveyn görünümü ama özde baskı mekanizması ile elleri, kolları ama en mühimi ruhu prangalanmış gibi hissediyor insan (21 yaşında, cis kadın).

(Annem) her konu açıldığında "sen neydin" diye soruyor. Her defasında söylememe ve hiç değişmemesine rağmen. Değişmesini istediğini ve değişmesini beklediğini düşünüyorum (20 yaşında, cis kadın).

Bu çalışmada yoğun olarak karşımıza çıkan ebeveyn tepkisi, yukarıdaki ifadelerde olduğu gibi gizli bilgiyi bilme ve kontrol etme, üzerine konuşmama, görmezden gelme ve başkalarından gizleme üzerine yoğunlaşıyor. Bunun dışında daha az oranlarda da olsa destekleyici tavırlar da karşımıza çıkmaktadır.

İlk anneme açılmam stratejik açıdan çok iyi oldu. Beni destekledi ve bu desteğini herkese açıkça gösterdi. Bu da beni çok rahatlattı. Örneğin abime, teyzeme ve en son da iki kuzenime açılmamı çok kolaylaştırdı. Açılırken yanımda oldu, ben biliyorum ve destekliyorum demesi çok yardımcı oldu (30 yaşında, cis kadın).

Destekçi diyemesem de kesinlikle fobik değil, aksine annem konuyu öğrenerek hatasız adımlar atıyor. Kardeşim radikal derecede destekçi, hatta benden hızlı hareket etmekten korkuyor. Babamın tepkisini öngörmek imkansızca yakın. Fobik olmasa da fazla olumsuz durumlar içinde kalabiliriz (30 yaşında, trans kadın).

Yanımda olduklarını söylediler. İtimat ettiler ve büyük bir ihtirasla kendime güvenmem için çaba gösterdiler (18 yaşında, cis erkek)

Annemle başta iletişim kurmakta zorlandık. Ancak aileme açılmam daha mutlu, daha güvende hissetmemi sağlıyor. Onlar da kendilerini benimle birlikte LGBTİ+ konusunda eğitiyor (32 yaşında, cis kadın).

Daha önce dediğim gibi zaten açılmadan önce de sonra da hep çok destekleyici bir aileydik ve hala öyleyiz. Daha da destekledi ailem. Annem vakıf/derneklere katıldı ve çok destekledi. Ablam zaten resmen aktivist ve çok, çok destekledi beni. Babamla çok bu konuyu konuşmuyoruz ama desteklemediğinden değil, yani o da kendince çok destekleyici biri (31 yaşında, trans kadın).

Çalışmada daha az olmakla birlikte karşımıza çıkan son ebeveyn tavrı, tamamen reddetmek, zaman zaman şiddet uygulamaktır. Ancak bazı örneklerde kabullenme sürecine girişin ilk nüveleri görülebilmektedir.

Ailemden şiddet görüp evden uzaklaştırıldım. Yaklaşık 2 yıl boyunca hayatımda aile kavramı yoktu. Tek başıma hayatta kalmaya çalıştım. Şimdi yeni yeni konuşuyoruz, ama sanki bütün bunlar hiç yaşanmamış gibi davranıyorlar. Yok sayılma devam (29 yaşında, cis erkek).

Beni eve kilitleyip yaşadığım şehre dönmemi engellemeye çalıştılar. Annem kıyafetlerimi kesmek istedi. Bir hafta evde tutmaya çalıştılar. En son İstanbul'a dönerken "bu kapıdan çıkarsan geri gelme" diyerek tehdit ettiler (26 yaşında, cis erkek).

14 yaşında açıldığım için bana söylenen korkunç sözler yıllar boyunca kendimi bastırmama, depresyona girmeme ve genel olarak mutsuz ve özgüvensiz biri olmama sebep oldu. Gelişimimi son derece kötü etkilediğini düşünüyorum (19 yaşında, cinsiyet kimliğini belirtmek istemiyor, cinsel yönelimi queer).

Daha baskıcı, daha kontrolcü oldular. İyi davranmıyorlar. Resmen nefret ediyorlar (25 yaşında, trans kadın).

Gözden çıkardılar, tüm imkanlarını heteroseksüel abime sundular, ben okulu bırakmak zorunda kaldım, ev satıp tüm parayı abime verdiler (32 yaşında, cis erkek).

İlk yıllar çok zordu, sonra inkâr, sonrası kaos, 15 yıl oldu ancak duruldu diyebilirim. Artık onaylamasalar da kabullendiler. Hiç hak etmiyoruz böyle bir süreci, varlığımız nedeniyle bunca acı çekmeyi hiç hak etmiyoruz (34 yaşında, cis kadın).

Berbat bir süreçti. Evi terk ettim. Onlardan bağımsız geçinmeye çalışıyorum. Çok zor bir durumda ve örgütsel anlamda yalnız hissediyorum (26 yaşında, cis erkek).

Evlilik baskıları uzun süre devam etti, kararlı olduğumu gördüklerinde vazgeçtiler. Daha yakınlaşacağımı düşünmeme rağmen tersi gerçek oldu. Yakın tutmaya çalışsam da ilişkiler zayıfladı, bir daha asla cinsel yönelim, açılım veya romantik ilişkilerim dile getirilmedi, ailemin rahatsız olduğu konular olmasından dolayı. Her şeye rağmen düşmanlık veya sözlü/fiziksel zorbalık veya baskı asla olmadı (27 yaşında, cis erkek).

Bu yaşadığım travmalar beni çok değiştirdi, kişiliğim tamamen değişti ve insanlara sınır koymaya ve duvar örmeye başladım. Artık ailemle eskisi gibi samimi değilim ve bağımlı koptu kopmak üzere. Keşke bunları yaşamak zorunda kalmıyaydık (23 yaşında, akışkan cinsiyet).

5. Sonuç Yerine

Bu çalışmada LGBTİ+'ların açılmadan önce ve açılma sonrası aileleri ile yaşadıkları sorunları ve deneyimleri anlamaya çalıştık. Her araştırmanın sınırlılıkları olduğu gibi bu araştırmanın da sınırlılıklarının olduğunu ve en önemli sınırlılığının da katılımcıların çeşitliliği konusunda karşımıza çıktığını akılda tutmak gerek. Zira katılımcılar, internete erişimi olan, muhtemelen sosyal medya kullanan, LGBTİ+ hareketini uzaktan veya yakından bir şekilde takip eden ve haberdar olabilenler ile sınırlı kalmıştır. Ayrıca pandemi koşullarında yüz yüze anket yapmanın taşıdığı riskler nedeniyle bu yöntem tercih edilmiştir. Bu açıdan bir kısmına tanıklık ettiğimiz açılma öykülerinin ve açılma sürecindeki sonuçların genellenebilirliğini zorlaştırmaktadır. Ayrıca bu çalışma doğrudan LGBTİ+larla gerçekleştirilmiş ve ebeveynlere yönelik bir çalışma yapılmamıştır. Dolayısıyla doğrudan ebeveyn tutumları ölçülmemiştir.

Yukarıda vurguladığımız noktayı akıldan çıkarmadan söylenirse, Türkiye'de yaşayan 183 LGBTİ+'nın katıldığı bu çalışmada açılma sürecinin katılımcıların çoğu için bir yandan sancılı, diğer yandan da bir rahatlama ve özellikle ebeveynle ilişkide yeni bir başlangıç yapma süreci olduğu görülmektedir.

Öncelikle, LGBTİ+'ların kendilerini ilk tanımladıkları zaman ile bunu benimseyip kabul ettikleri zaman arasında, konu hakkındaki üzüntü ve korkularının azaldığı görülmektedir. Yani ilk açılmayı kişiler kendilerine yapıyorlarsa, bu durumda açılmanın rahatlama ve özgürleşme yarattığını söylemek mümkündür. Buna karşılık bireyler halen kendilerini aile, akraba ve başka insanlardan gizleme gereği duyabilmektedir. Nitekim katılımcıların %20'si birtakım konularda kendisini halen gizlediğini, %40'ı ise geçmişte gizlediğini belirtmektedir.

Katılımcılar, özellikle aileye açılmayı zorlaştıran faktörler olarak ailenin kabul etmeyeceği, dışlanacağı, reddedileceği ve bu nedenle de aile ile ilişkilerinin bozulacağı türünden tepkilerden çekinmektedir. Zorlaştıran ikinci etken ise ailenin üzülmesine, imajının bozulmasına neden olma gibi korkulardır. Az da olsa açılmayı kolaylaştıran etkenlerden bahseden katılımcılar da bulunmaktadır. Kolaylaştıran faktörler, (1) aile bireylerinin birbirlerine olan sevgisi ve bağlılığı, (2) aile bireylerinin dindar olmamaları ve daha liberal-sol politik düşüncelere sahip olmaları olarak karşımıza çıkmaktadır.

Çocuğunun cinsel yönelimini/cinsiyet kimliğini tam olarak kabul etmek, bir ebeveyn için nadiren kolay bir iştir. "Bu konuda tamamen soğukkanlı olmak" isteyebilirler, ancak bu tanıdık olmayan alandan korkabilir, çocukları için kurdukları heteroseksüel hayallerin gerçekleşemeyeceği konusunda hayal kırıklığına uğramış hissedebilir ya da düşmanca bir dünyada hayatta kalması gereken çocuklarının güvenliğinden endişe duyabilir.⁶³ Bu nedenle en kabullenici ebeveyn bile en azından çocuklarının zor bir hayat yaşayacağından korkabilir.

Buna bağlı olarak ebeveynin tepkisi, destekleyici, koşullara bağlı olarak destekleyici ve yargılayıcı olabilir. Bu çalışmada elde edilen verilere ebeveynin yaklaşık %40'ı yargılayıcı bir tavır göstermektedir. Yaklaşık %30'u destekleyici, yaklaşık %30'u ise koşullara bağlı destekleyici bir tepki göstermiştir. Diğer taraftan yargılayıcı tepkinin bir müddet sonra koşullara bağlı destekleyici tepkiye dönüştüğü de düşünülebilir. Nitekim bu çalışmaya

⁶³ Savin-Williams, (2001). a.g.e., s. 85.

katılanlar çerçevesinde ebeveynin önemli bir çoğunluğunun ne tam olarak kabul etme ne de tamamen reddetme gibi bir tavır takınmadığını, daha çok görmezden gelme, hiç olmamış gibi davranma aşamasında olduğunu söylemek mümkün görünmektedir. Yani halihazırda pazarlık aşamasında olan ebeveyn oranının bu çalışmada oldukça fazla olduğunu gözlemledik. Burada iki dinamik rol oynuyor gibi görünmektedir. Bunlardan birincisi, daha önce de belirttiğimiz “gizli konuyu bilmek, ama kabul etmeyi reddetmek” tavrıdır ki bu, “dolaptan çıkan” kişinin yerine “dolaba girip kontrol etme” çabası biçiminde ortaya çıkıyor. Görmezden gelmeyi ortaya çıkaran ikinci dinamik, “başkalarının bilmesinden korkma” biçiminde görülüyor. Tam da burada daha önce bahsettiğimiz bağlantısallık konusu devreye girmektedir.

Bu durumun bir sonucu şu olabilir: Katılımcıların %45’i aileleriyle ilişkilerinde hiçbir değişiklik olmadığını belirtmektedir. Bu “değişiklik olmadı” ifadesi, “ilişkimiz iyiydi, hala iyi” anlamına gelmiyor elbette. Katılımcıların ifadelerinden bunun daha çok bir kayıtsızlık durumu, görmezden gelme gibi bir tavır olduğu anlaşılıyor.

Yukarıda açılma sürecinin LGBTİ+’lar açısından sancılı bir süreç olduğunu belirtmiştik. Zira birçok katılımcı, toplumda yok sayılmanın daha minyatür ama daha şiddetli bir halini aile içinde tecrübe etmeye devam etmektedir ya da daha kötüsü fiziksel, ekonomik ve en çok da duygusal şiddete maruz kalmaktadır. Nitekim bu çalışmanın katılımcılarının %50’sinden biraz fazlası en az bir kez şiddete maruz kaldığını ve bunların %65’i bunun psikolojik/duygusal şiddet olduğunu belirtmektedir.

Bu çalışmanın önemli sonuçlarından bir diğeri, ailenin dindarlık düzeyi ile politik görüşlerinin destekleyici, koşullara bağlı destekleyici ya da yargılayıcı tavırları önemli oranda etkilediğidir. Kısacası, sol politik düşünceden sağa, dindar olmamaktan dindarlığa doğru gidildikçe ailenin tavrı daha yargılayıcı biçimlere bürünmektedir. Bu iki değişken, LGBTİ+’ların korku, üzüntü gibi olumsuz duygular geliştirmesinde de belirleyici olmaktadır.

Bu konudaki literatürü gözden geçirdiğimizde, ebeveyni zaman içerisinde izleyen ve ilk tepkileri son tepkilerle karşılaştıran bir çalışmaya rastlamadık. Böyle bir metodolojiye en yakın olanı, küçük bir ebeveyn örneğinden yola çıkarak önceden belirlenmiş bir kontrol listesi aracılığıyla çocuklarının açılmasından sonra bir hafta, bir ay ve altı ay sonra geriye dönük olarak mevcut tepkilerini raporlamalarını isteyen bir çalışmadır. Ancak buradan ebeveynin zaman içerisinde nasıl değiştiğini anlamak mümkün olmamaktadır.⁶⁴

Bu çalışmada ise bu noktada şunu söyleyebiliriz: İlk açılmadan sonra ailenin tepkisi olumsuz ya da reddedici olmakla beraber, giderek kabullenme sürecine girildiği, ancak bu kabullenmenin çoğunlukla şartlı olduğu ve daha çok çocuğunu en azından belirli bir süre kontrol etmek amacını taşıdığı söylenebilir. Savin-Williams’ın kendi çalışmasından verdiği örnek bu anlamda Türkiye’deki ebeveyn tepkisine uymaktadır.

Ortodoks bir dindar anne, kızının cinselliğinden rahatsız olduğunu ifade etti, ancak çocuk hemen “kimseyle seks yapmadığını söylediğinde” yüzü mutlulukla doldu. Kızının cinsel yönelimine göre hareket etmeyeceğine dair bu üstü kapalı uzlaşmayla anne, aynı cinsiyetten biriyle seks yapmayı Tanrı’nın

⁶⁴ Bkz., Ben-ari, a.g.e.

iradesine aykırı olarak görme konusundaki dini yükümlülüğünü ihlal etmeden, kızını sevmek ve desteklemek için dini emirleri daha kolay yerine getirebilirdi.⁶⁵

Son bir noktayı vurgulamakta fayda var. Kişinin sosyal çevresinden birine açılması sadece anlatmak anlamına gelmemektedir. Açılma, kabul görmekle ilgilidir ve daha da önemlisi özgürleşme ve onaylanma ile ilgilidir. Eğer bu sağlanmayacaksa, yani hem içeriden hem dışarıdan onay alınmayacaksa aileye/arkadaşlara açılmanın anlamı da merkezi önemini kaybetmektedir.

En başta belirttiğimiz gibi burada elde edilen veriler kesin olmaktan çok üzerinde düşünülmesi gereken sonuçlar ortaya koymaktadır. Bu nedenle bu çalışmanın bu konuda yapılacak başka çalışmalar için zihin açıcı, düşündürücü etkiler yapması bizim sevincimiz olacaktır.

⁶⁵ Savin-Williams, (2001). a.g.e., s. 87.

Ek 1: Anket Formu

LGBTİ+'LARIN AÇILMA ÖNCESİ VE SONRASI EBEVEYNLERİYLE YAŞADIKLARI SORUNLARIN ARAŞTIRILMASI

Sayın katılımcı,

Bu çalışma, GALADER (Gökkuşuğu Aileleri Derneği) tarafından yürütülmektedir. Çalışmanın amacı, kendisini LGBTİ+ olarak tanımlayan insanların atanmış ailelerine açılmadan önce ve açıldıktan sonra karşılaştıkları sorunları anlamak ve açıklamaktır. Bu çalışmada elde edilen veriler sadece bu sorunları belirlemek amacıyla kullanılacaktır ve bireysel yanıtlar tek tek değerlendirilmeyecektir. Bu nedenle verdiğiniz bütün yanıtlar sadece bizim tarafımızdan değerlendirilecek, üçüncü şahıslarla paylaşılmayacaktır. Buna rağmen yanıt vermek istemediğiniz bir soru olduğu takdirde lütfen o soruyu boş bırakınız. Vereceğiniz yanıtların içtenliğine inanıyor ve destekleriniz için şimdiden teşekkür ediyoruz.

A. KATILIMCININ KENDİSİ VE ÇEVRESİ İLE İLGİLİ SORULAR

1. Yaşınız.....

2. Cinsiyet kimliğiniz:

1 () Kadın/Ciskadın	2 () Erkek/Ciserkek
3 () Trans Kadın	4 () Trans Erkek
5 () İnterseks	6 () Akışkan cinsiyet
7 () Belirtmek istemiyorum	8 () Diğer (Belirtiniz).....

3. Cinsel yöneliminiz:

1 () Heteroseksüel	2 () Lezbiyen
3 () Biseksüel	4 () Panseksüel
5 () Aseksüel	6 () Gey
7 () Queer	8 () Belirtmek istemiyorum
9 () Diğer (Belirtiniz).....	

4. Doğduğunuz yerin türü nedir?

1 () Köy, kasaba, ilçe	2 () Şehir
3 () Büyükşehir/Metropol	4 () Yurtdışı

5. Hayatınızda en uzun süre nerede yaşadınız?

1 () Köy, kasaba, ilçe	2 () Şehir
3 () Büyükşehir/Metropol	4 () Yurtdışı

6. Eğitim durumunuz:

- 1 () Okur yazar
- 2 () İlkokul mezunu
- 3 () Ortaokul mezunu
- 4 () Lise mezunu
- 5 () Önlisans mezunu
- 6 () Üniversite mezunu
- 7 () Lisansüstü

7. Babanızın eğitim durumu:

- 1 () Okur yazar değil
- 2 () Okur yazar
- 3 () İlkokul mezunu
- 4 () Ortaokul mezunu
- 5 () Lise mezunu
- 6 () Önlisans mezunu
- 7 () Üniversite mezunu
- 8 () Lisansüstü

8. Annenizin eğitim durumu:

- 1 () Okur yazar değil
- 2 () Okur yazar

- 3 () İlkokul mezunu
- 4 () Ortaokul mezunu
- 5 () Lise mezunu
- 6 () Önlisans mezunu
- 7 () Üniversite mezunu
- 8 () Lisansüstü

9. Varsa eşinizin/partnerinizin eğitim durumu:

- 1 () Okur yazar değil
- 2 () Okur yazar
- 3 () İlkokul mezunu
- 4 () Ortaokul mezunu
- 5 () Lise mezunu
- 6 () Önlisans mezunu
- 7 () Üniversite mezunu
- 8 () Lisansüstü

10. Çalışma durumunuz aşağıdakilerden hangisine uyar?

- 1 () Ücretli-maaşlı olarak bir kamu kuruluşunda çalışıyor
- 2 () Ücretli-maaşlı olarak birisinin yanında, özel bir kuruluşta çalışıyor
- 3 () Kendi hesabına serbest çalışıyor, yanında kimseyi çalıştırmıyor
- 4 () Kendi hesabına serbest çalışıyor, yanında 1-5 kişiyi çalıştırıyor
- 5 () Kendi hesabına serbest çalışıyor, yanında 6+ kişiyi çalıştırıyor
- 6 () Hiç bir işte çalışmıyor
- 7 () İşsiz, ara sıra iş bulduğu zaman çalışıyor
- 8 () Öğrenci
- 9 () Ev kadını/Ev erkeği
- 10 () Emekli
- 11 () Diğer (Belirtiniz).....

11. Babanızın çalışma durumu aşağıdakilerden hangisine uyar?

- 1 () Ücretli-maaşlı olarak bir kamu kuruluşunda çalışıyor
- 2 () Ücretli-maaşlı olarak birisinin yanında, özel bir kuruluşta çalışıyor
- 3 () Kendi hesabına serbest çalışıyor, yanında kimseyi çalıştırmıyor
- 4 () Kendi hesabına serbest çalışıyor, yanında 1-5 kişiyi çalıştırıyor
- 5 () Kendi hesabına serbest çalışıyor, yanında 6+ kişiyi çalıştırıyor
- 6 () Hiç bir işte çalışmıyor
- 7 () İşsiz, ara sıra iş bulduğu zaman çalışıyor
- 8 () Öğrenci
- 9 () Ev kadını/Ev erkeği
- 10 () Emekli
- 11 () Diğer (Belirtiniz).....

12. Annenizin çalışma durumu aşağıdakilerden hangisine uyar?

- 1 () Ücretli-maaşlı olarak bir kamu kuruluşunda çalışıyor
- 2 () Ücretli-maaşlı olarak birisinin yanında, özel bir kuruluşta çalışıyor
- 3 () Kendi hesabına serbest çalışıyor, yanında kimseyi çalıştırmıyor

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

21. Genel olarak atanmış ailenizin dindarlık düzeyini nasıl değerlendiriyorsunuz? Yanıtınızı 1'den 10'a kadar değerlendirerek veriniz.

Hiç dindar değiller

Tam anlamıyla dindarlar

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

B. AÇILMADAN ÖNCEKİ SÜRECE İLİŞKİN SORULAR

22. İlk kez kaç yaşında cinsel yöneliminizin/cinsiyet kimliğinizin-ifadenizin farkına vardınız?.....

23. Cinsel yöneliminizin/cinsiyet kimliğinizin-ifadenizin farkına vardığınızda neler hissettiniz? (Birden fazla işaretleyebilirsiniz)

1 () Rahatladım	2 () Kendimi daha iyi hissettim
3 () İkilemlerim sona erdi	4 () Mutlu hissettim
5 () Aileme ihanet ediyormuşum gibi hissettim	6 () Üzgün/hüzünlü hissettim
7 () Korktum	8 () Kendim oldum
9 () Yalnızlık korkum azaldı	10 () Üzerimden yük kalktı
11 () Diğer (Belirtiniz).....	

24. Cinsel yöneliminizi/cinsiyet kimliğinizi-ifadenizi etrafınıza ne ölçüde açtığınızı düşünüyorsunuz? Yanıtınızı 1'den 10'a kadar değerlendirerek veriniz.

Tamamen gizliyim

Tamamen açığım

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

25. Aşağıdaki ifadelerde sizin için uygun seçeneği işaretleyiniz.

	Geçmişte oldu	Halen	Hiç olmadı
Cinsel yönelimimle/kimliğimle-ifademle ilgili olumsuz duygulara kapıldım.	()	()	()
Cinsel yönelimimi/kimliğimi-ifademi fark ettiğimde inkâr ettim/kabul etmedim.	()	()	()
Cinsel yönelimimin/kimliğimin-ifademin değiştirilebilir bir kişilik özelliği olduğunu düşündüm.	()	()	()

Cinsel yönelimin/kimliğimin- ifademin geçici olabileceğini düşündüm.	()	()	()
Cinsel yönelimimi/kimliğimi- ifademi yok saymaya ve unutmaya çalıştım.	()	()	()
İstedğim anda heteroseksüel ilişkilere dönebileceğimi düşündüm.	()	()	()

26. Cinsel yöneliminizi/kimliğinizi-ifadenizi kişiliğinizin bir parçası olarak kaç yaşınızda benimsediniz/kabullendiniz?.....

27. Bu kabulden sonra genel olarak neler hissettiniz? (Birden fazla işaretleyebilirsiniz)

1 () Rahatladım	2 () Kendimi daha iyi hissettim
3 () İkilimlerim sona erdi	4 () Mutlu hissettim
5 () Aileme ihanet ediyormuşum gibi hissettim	6 () Üzgün/hüzünlü hissettim
7 () Korktum	8 () Kendim oldum
9 () Yalnızlık korkum azaldı	10 () Üzerimden yük kalktı
11 () Diğer (Belirtiniz).....	

28. Açılmadan önce aşağıda sıralayacağım sorunlarla karşılaştınız mı?

	Geçmişte oldu	Halen	Hiç olmadı
Evde cinsiyet kimliği-ifadesi ve cinsel yönelimimle ilgili kitap, dergi vb. materyalleri saklamak zorunda kaldım.	()	()	()
Heteronormatif kalıplara uygun bir ilişki yaşıyormuş gibi davrandım.	()	()	()
Cep telefonu, tablet ve bilgisayar gibi araçlarda kullandığım uygulamaları gizledim ve "temiz tutmaya" çalıştım.	()	()	()
Telefonumdaki mesajları düzenli olarak sildim ve LGBTİ+ arkadaşlarımla ailemin yanıdayken telefon görüşmesi yapmadım.	()	()	()
LGBTİ+ Arkadaşlarımla ailemden herhangi biriyle tanışmasını istemedim.	()	()	()

29. Açılmadan önce herhangi bir LGBTİ+ topluluğundan destek aldınız mı?

- 1 () Bu topluluklardan haberim olmadığı için destek almadım.
2 () Bu topluluklardan haberim vardı ama destek almadım.
3 () Evet, destek aldım.
4 () Diğer (Belirtiniz).....

30. Açılma sürecinde başkalarının deneyimlerinden öğrenmek için neler yaptınız? (Birden fazla işaretleyebilirsiniz)

- 1 () Başkalarının deneyimlerini merak etmedim
2 () Yakın arkadaşlarımla yaşadıkları deneyimleri öğrendim
3 () LGBTİ+ örgütlerin web sitelerini, videolarını ve yayınlarını takip ettim.
4 () LGBTİ+ örgütlerin açılma süreci ile ilgili destek gruplarına katıldım.
5 () Açılma sürecinde yaşananları konu edinen kitap, film vb. materyalleri okudum/izledim.
6 () Diğer (Belirtiniz).....

31. Açılmadan önce ne zaman, nerede ve kime söyleyeceğinizi planladınız mı?

- 1 () Evet, baştan sona planladım, planladığım gibi oldu
2 () Evet, planladım ama planladığım gibi olmadı
3 () Hayır, hiç planlamadım

C. AÇILMADAN SONRAKİ SÜRECE İLİŞKİN SORULAR

32. Aşağıdaki çizelgeden açıldığınız kişileri işaretler misiniz? (Birden fazla işaretleyebilirsiniz)

- () Anne
() Baba
() Kardeşler
() Karşı cinsiyetten eş/sevgili
() Çocuklar
() Akraba çevresi
() Komşular
() Öğretmenler/okul idaresi
() Okul arkadaşları
() İş arkadaşları
() Üye olduğunuz dernekler
() Tanımadığınız kişiler
() Bunların dışında kalan arkadaş çevresi
() Diğer (Belirtiniz).....

33. Anne, baba ya da kardeşlere, yani atanmış ailenize açılırken bu açılmayı zorlaştıran ve kolaylaştıran (sosyal, ekonomik, kültürel, kentsel, sınıfsal vb.) faktörler nelerdi?

Zorlaştıran faktörler:

Kolaylaştıran faktörler:

34. Çevrenize açılırken aşağıda belirtilen türden tepkilerle karşılaştınız mı? (Birden fazla işaretleyebilirsiniz)

	Evet	Kismen/İma yollu	Hayır
Açıldığımda "Emin misin?" diye soruldu.	()	()	()
"Psikiyatriste/psikoloğa görün." dendi.	()	()	()
"Çocukluğunda çok mu sorun yaşadın?" diye soruldu.	()	()	()
"Karşı cinsiyetin kötü davranışlarına mı maruz kaldın?" diye soruldu.	()	()	()
"Başkalarına özenmişsinizdir." dendi.	()	()	()
"Hiç onlara benzemiyorsun." dendi.	()	()	()
"Çocukluğunda tacize mi uğradın?" diye soruldu.	()	()	()
"Geçici bir dönemdir bu." dendi.	()	()	()
"Aktif misin, pasif misin?" diye soruldu.	()	()	()
"Nasıl sevişiyorsunuz?" diye soruldu.	()	()	()
Konu geçirtilip susuldu mu?	()	()	()
Ailenizden herhangi bir olumsuz Diğer (Belirtiniz).....	()	()	()

35. Aşağıdaki çizelgeden açıldığınız kişi ya da kişilerin tepkilerinin ne olduğunu işaretler misiniz? (Birden fazla işaretleyebilirsiniz)

	Destekleyici	Koşullara bağlı olarak destekleyici	Yargılayıcı
Anne	()	()	()
Baba	()	()	()
Kız kardeşler	()	()	()
Erkek kardeşler	()	()	()
Eş/partner	()	()	()
Çocuklar	()	()	()
Akraba çevresi	()	()	()

36. Açıldıktan sonra cinsel yöneliminiz/kimliğiniz-ifadeniz nedeniyle genel anlamda bir şiddetle karşılaştınız mı?

- 1 () Bir kez karşılaştım
2 () Birden fazla maruz kaldım
3 () Hiç maruz kalmadım **(38. Soruya geçiniz)**

37. Yukarıdaki soruya 1 ya da 2 yanıtını verdiyseniz kim tarafından ne tür bir şiddete maruz bırakıldınız?

	Fiziksel Şiddet	Ekonomik Şiddet	Psikolojik/Duygusal Şiddet
Anne	()	()	()
Baba	()	()	()
Kız kardeşler	()	()	()
Erkek kardeşler	()	()	()
Eş/partner	()	()	()
Çocuklar	()	()	()
Akraba çevresi	()	()	()
Diğer (Belirtiniz).....	()	()	()

38. Açıldıktan sonra cinsel yöneliminiz/kimliğiniz-ifadeniz nedeniyle sizinle ilişkisini tamamen kesen insanlar oldu mu?

- 1 () Oldu
2 () Kısmen oldu
3 () Hiç olmadı **(40. Soruya geçiniz)**

39. Yukarıdaki soruya 1 ya da 2 yanıtını verdiyseniz ilişkiniz aşağıdaki kişi ya da kişilerle ne ölçüde bozuldu?

	Tamamen koptuk	Artık daha mesafeliyiz	Artık daha yakınız	Hiç değişiklik olmadı
Anne	()	()	()	()
Baba	()	()	()	()
Kız kardeşler	()	()	()	()
Erkek kardeşler	()	()	()	()
Eş/partner	()	()	()	()
Çocuklar	()	()	()	()
Akraba çevresi	()	()	()	()
Diğer (Belirtiniz).....	()	()	()	()

40. **Açılmadan sonra annenizin** size karşı davranışlarıyla ilgili olarak aşağıda verilmiş ifadelere ilişkin düşüncelerinizi belirtiniz.

ANNEM	Geçmişte Oldu	Halen	Hiç Olmadı
1. Bana karşı daha anlayışlı oldu.	()	()	()

2.	Beni eskisinden daha çok baskılama ve kontrol altına alma eğiliminde.	()	()	()
3.	Beni onaylamasa da saygı duyduğunu söylüyor.	()	()	()
4.	Bana evlilik baskısı yapmaktan vazgeçti.	()	()	()
5.	Benim adıma daha fazla endişelenmeye başladı.	()	()	()
6.	Aramızdaki duvarların kalktığını düşünüyor.	()	()	()
7.	Bana eskisinden daha korumacı davranıyor.	()	()	()
8.	Sağlığımdan endişe duyuyor.	()	()	()
9.	Bana eskisinden daha çok güvendiğini söylüyor.	()	()	()
10.	Cinsel yönelimimle ilgili olarak kendini suçluyor.	()	()	()
11.	Cinsel yönelimimle ilgili olarak başkalarını suçluyor.	()	()	()
12.	Benimle olan ilişkisinde sınırlara daha fazla saygı duyuyor.	()	()	()
13.	Cinsel yönelimimi daha fazla kişiye açmam konusunda endişeleniyor.	()	()	()
14.	Çevremdeki tüm arkadaşlarımın cinsel yönelimlerini sorguluyor.	()	()	()
15.	Yalnızca benim için değil diğer LGBTİ+ arkadaşlarım için de bir şeyler yapmak istiyor.	()	()	()

41. **Açılmadan sonra babanızın** size karşı davranışlarıyla ilgili olarak aşağıda verilmiş ifadelere ilişkin düşüncelerinizi belirtiniz.

BABAM	Geçmişte Oldu	Halen	Hiç Olmadı
1. Bana karşı daha anlayışlı oldu.	()	()	()
2. Beni eskisinden daha çok baskılama ve kontrol altına alma eğiliminde.	()	()	()
3. Beni onaylamasa da saygı duyduğunu söylüyor.	()	()	()
4. Bana evlilik baskısı yapmaktan vazgeçti.	()	()	()

5.	Benim adıma daha fazla endişelenmeye başladı.	()	()	()
6.	Aramızdaki duvarların kalktığını düşünüyor.	()	()	()
7.	Bana eskisinden daha korumacı davranıyor.	()	()	()
8.	Sağlığımdan endişe duyuyor.	()	()	()
9.	Bana eskisinden daha çok güvendiğini söylüyor.	()	()	()
10.	Cinsel yönelimimle ilgili olarak kendini suçluyor.	()	()	()
11.	Cinsel yönelimimle ilgili olarak başkalarını suçluyor.	()	()	()
12.	Benimle olan ilişkisinde sınırlara daha fazla saygı duyuyor.	()	()	()
13.	Cinsel yönelimimi daha fazla kişiye açmam konusunda endişeleniyor.	()	()	()
14.	Çevremdeki tüm arkadaşlarımla cinsel yönelimlerimi sorguluyor.	()	()	()
15.	Yalnızca benim için değil diğer LGBTİ+ arkadaşlarımla için de bir şeyler yapmak istiyor.	()	()	()

43. **Açılmadan sonra eşinizin/partnerinizin** size karşı davranışlarıyla ilgili olarak aşağıda verilmiş ifadelerle ilişkin düşüncelerinizi belirtiniz.

	EŞİM/PARTNERİM	Geçmişte Oldu	Halen	Hiç Olmadı
1.	Bana karşı daha anlayışlı oldu.	()	()	()
2.	Beni eskisinden daha çok baskılama ve kontrol altına alma eğiliminde.	()	()	()
3.	Beni onaylamasa da saygı duyduğunu söylüyor.	()	()	()
4.	Bana evlilik baskısı yapmaktan vazgeçti.	()	()	()
5.	Benim adıma daha fazla endişelenmeye başladı.	()	()	()
6.	Aramızdaki duvarların kalktığını düşünüyor.	()	()	()
7.	Bana eskisinden daha korumacı davranıyor.	()	()	()
8.	Sağlığımdan endişe duyuyor.	()	()	()

9.	Bana eskisinden daha çok güvendiğini söylüyor.	()	()	()
10.	Cinsel yönelimimle ilgili olarak kendini suçluyor.	()	()	()
11.	Cinsel yönelimimle ilgili olarak başkalarını suçluyor.	()	()	()
12.	Benimle olan ilişkisinde sınırlara daha fazla saygı duyuyor.	()	()	()
13.	Cinsel yönelimimi daha fazla kişiye açmam konusunda endişeleniyor.	()	()	()
14.	Çevremdeki tüm arkadaşlarımın cinsel yönelimlerini sorguluyor.	()	()	()
15.	Yalnızca benim için değil diğer LGBTİ+ arkadaşlarım için de bir şeyler yapmak istiyor.	()	()	()

44. Son olarak, atanmış ailenize açıldıktan sonra karşılaştığınız tavır ve davranışlara yönelik neler söylemek istersiniz?

.....
.....
.....

Yanıtlarınız için teşekkür ederiz.